

PROLETAREC

Slovensko Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

ŠTEV.—NO. 737.

CHICAGO, ILL., 27. oktobra (October 27th), 1921.

LETO—VOL. XVI.

Upravišče (Office) 3639 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone Rockwell 2864.

EKONOMSKA REKONSTRUKCIJA V RUSIJI.

Od kar je bil poražen general Wrangel in sklenjen mir s Poljsko, je bil dan sovjetski Rusiji oddih, ki ga je porabila za ekonomsko rekonstrukcijo. Ogromna dežela, kakor je Rusija, s svojo razdeležano industrijo, kolikor jo sploh ima, potrebuje mir, da more vse svoje sile posvetiti gospodarski obnovi. In Rusija se pošteno trudi, da vpostavi gospodarstvo na zdravo podlago in zgradi sistem, ki bo prinesel blagostanje ruskemu ljudstvu.

Iz Rusije prihaja sedaj mnogo več poročil kakor pa na pr. pred letom dni. V Moskvi se nahajajo poročevalci številnih časopisov in časnikarskih agencij, ki stalno poročajo o situaciji v Rusiji. Največ prahu dviga sedaj v kapitalističnem časopisju premena ruske ekonomske politike, ki po njihovih trditvah pomeni povratek v kapitalizem. Leninova gospodarska politika je bila fiasco, pripovedujejo, pa se je moral povrniti v kapitalistični sistem privatne iniciative. Trgovine v Moskvi, Petrogradu in drugih ruskih mestih so se ponovno otvorile in trgovsko življenje postaja živahnije. Ene lastujejo privatniki, druge so last kooperative. Brezdvomno bodo imele v ruski ekonomski rekonstrukciji kooperative važen pomen. Zadržano gibanje je najvažnejše sredstvo pri vzgajanju mas za kolektivno lastništvo; kooperative jih vsposobljajo za socializem. Dokler ljudstvo ne zna pojmiti in voditi gospodarstva v kooperativnem smislu, tudi ne more biti govora o socialističnemu gospodarskemu sistemu.

Kdor čita poročila o Rusiji tako kot jih dobi, bo le težko napravil pravo sodbo o resničnem stanju v deželi proletarske revolucije. Nekateri slikajo Rusijo kot povsem vzorno deželo, drugi vidijo v nji le anarhijo, razdejanje in glad. Eni kot drugi se motijo. Kot je dejala Louise Bryant, vdova po pokojnem Johnu Reedu, ko je govorila na nekem shodu v New Yorku: "Razmere niso dobre z Rusijo. Poročevalci in delegatje, ki so bili v Moskvi in živeli v hotelih, ne poznajo Rusije. Kdor hoče poznati Rusijo, mora tam stradati kot sem stradala jaz . . . Rusija nima časa za propagando v tej deželi, kajti v okrožju njenih mej trpi občutno pomanjkanje do 25.000.000 ljudi. Rusija potrebuje svoje prijatelje. Toda kar potrebuje v prvi vrsti, ni dobrotelov, ampak obnova trgovine. Ona potrebuje inteligentne pomoči."

Mnogi izmed teh, ki slikajo Rusijo, jo ne poznajo in se niti ne trudijo, da bi jo poznali. V interesu buržvazije je, da se jo blati, da se pri ljudstvu diskreditira delavska vlada in njena ekonomska politika. Zato so kovačnice laži še vedno vztrajno na delu; njih glavni namen sedaj je ljudstvu prikazati, kako ogromen fiasco je doživela ruska sovjetska vlada s svojimi prvotnimi gospodarskimi načrti. Od drugih strani se zopet ravno tako vztrajno zanikavajo take trditve. Kljub temu je resnica, da se ruska gospodarska rekonstrukcija sedaj ne izvaja po prvotnih načrtih vlade in temu

se ni čisto nič čuditi. V prvotnem navdušenju je boljševiška stranka mislila, da se bo dalo z njeno silno energijo vse doseči, kar pa je morala pozneje priznati, da je nemogoče. Ampak, kakor pravi Lenin: "Oktohrska revolucija je vrgla fevdalizem in barbarski kapitalizem, ki sta ovirala rusko kulturo. Mi si lastimo prvenstvo, da smo opravili to delo uspešneje kot ga je francoska revolucija ali angleška revolucija l. 1649. Po štirih letih smo popolnoma uverjeni, da smo v pravem. Nadalje, mi se nismo nikdar izogibali vprašanjem kot so se jim zapadne države.

"Iztrebili smo versko ignoranco in odpravili madež neenakosti med možkim in žensko. Sovjetski režim je vrhunec demokracije za kmete in delavce. Mi smo dali svetu nov tip demokracije — diktaturo proletarijata. Pri tem pa seveda ne pozabljamo, da smo napravili mnogo napak in jih še delamo. Ena naših najtežavnejših nalog je grajenje ekonomske strukture, toda gremo naprej."

V istem članku, ki je objavljen v "Pravdi," pravi Lenin nadalje, da je ruska revolucija dosegla vse, kar je v tem času mogla doseči. V navdušenju, ki navadno prevladuje v vsaki revoluciji prve mesece, so bili mnogi prepričani, da se bo lahko uvedel socialistični sistem v najkrajšem času brez posebnih ovir. To je seveda nemogoče. Prva naloga ruske revolucije je bila odpraviti vse ostanke carizma in fevdalizma. Iztrebili je morala vse srednjeveške institucije iz ruskega javnega življenja in to se ji je temeljito posrečilo. Izčistila je aristokracijo iz Rusije, iztrebila monarhizem s koreninami vred, odpravila fevdalne veleposestnike in razdelila zemljo med kmete, ločila je cerkev od države, povzdignila žensko na enako stopnjo z možkimi in raznim narodnostim je dala avtonomijo.

V času takega izpreminjanja je naravno, da ne gredo stvari gladko, kajti računati je bilo treba z blokado, z zavezniškimi vpadi in s civilno vojno. Tak je v glavnem proces vsake socialne revolucije.

Lenin priznava, da je bil namen sovjetske vlade organizirati popolno produkcijo in distribucijo na socialistični podlagi. Toda tega morda niso mislili toliko ruski vodilni krogi, kakor tista masa v boljševiški stranki, ki je hotela doseči čim popolnejše uspehe na ekonomskem polju. To je bila napaka, ki jo ruski vodilni elementi priznavajo, kajti tak program je nemogoče izvesti v kratki dobi v agrarni deželi. Toda ruska revolucija je postavila temelj za socialistični družabni red v Rusiji in ta red se bo polagoma dvigal v stavbo nove družbe. Kedaj bo dograjena, pa sedaj še ni mogoče prerokovati. Temelj za delavsko demokracijo, pravi Lenin, je položen, ki se razlikuje od demokracije srednjega razreda.

Da se bo ruska proletarska demokracija razvijala, je potrebno ekonomsko utrjenje dežele. Lenin pravi, da se ruska produkcija ne more zvišati brez sodelova-

nja privatne iniciative. V prehodni dobi je potrebno, da napravijo tisto delo, za katerega ljudstvo kot celota še ni zrelo, individualni ljudje potem privatne iniciative.

Privatno lastništvo v Rusiji torej ni odpravljeno. Zemlja je v posest imalnih kmetov, ki jo smatrajo za svojo absolutno last. Mala trgovina bo kmalo v privatnih rokah in ravno tako tudi mnoga manjša industrijska podjetja. Druga bodo upravljale in lastovale kooperative. Prvotni namen sovjetske vlade je bil, da se denar polagoma popolnoma odpravi. Ker pa je svet še kapitalističen, in ker iz ruskega ljudstva še tudi ni iztrebljen egoizem, česar ni noben pameten človek pričakoval, je sovjetska vlada otvorila centralno banko v Moskvi s podružnicami v raznih drugih mestih, ki bo upravljana v splošnem enako kakor so druge podobne bančne institucije. Ker je temu tako, bo naložila sovjetske vlade vspostaviti valuto ruskemu rublju. Sedaj se menda dobi 100.000 rubljev za en dolar. Predvojna valuta je bila dva rublja za dolar.

Niso vsi ruski revolucionarni elementi zadovoljni z novo ekonomsko politiko. Zelo močna struja je, ki izraža bojazen, da je s tem dana podlaga za razvijanje male buržvazije. Ta bojazen je opravičena. Privatna iniciativa ima veliko moč. Razred malih trgovcev in obrtnikov utegne postati v doglednem času velika sila. Pri upravi države bo zahteval sodelovanje in pri tem boju bo iskal pomoči pri kmetih. Toda bojazen, da bo ruska revolucija s tem izgubljena, je brez vsake podlage. Rusija bo šla naprej v razvoju, kljub temu, da se bo iz ekonomskih eksperimentov, ki so bili plod hipnega navdušenja, morala še vračati nazaj na pota, ki jih lahko imenujemo, če hočete, kapitalistična pota. Toda ruski kapitalizem ne bo ameriški in angleški kapitalizem. Pred tema dvema bo veliko naprej, postavljen bo v soglasnejši tir za socialistični razvoj. Ker je temelj za socialistično družbo v Rusiji že položen, se ni bati, da bi padla dežela v popolni kapitalizem. Velike industrije, transportna sredstva in vsa naravna bogastva ostanejo v posesti ljudstva in to je tisto, s čemur se ne more ponašati nobena druga dežela.

Delavstvo bo v Rusiji ohranilo odločilno moč. Ohranilo ji bo socialistični temelj, kar je glavni pogoj za ohranitev revolucije. Ekonomska rekonstrukcija ne bo gladka; ravno nasprotno: zelo težavna je. Iz izkušenj in napak, ki so bile storjene, delajo druge načrte, v katerih so tudi napake. Kar je dobrega, bo ostalo; napake se bodo iztrebljale, kajti dokler so jih odgovorni faktorji pripravljeni priznavati, se jih bodo v bodoče tudi varovali; to je, napake, ki so bile enkrat že narejene, se ne bodo ponavljale. V novih eksperimentih pa so vedno napake.

Glad, ki ga je povzročila suša, bo to zimo prizadejal Rusiji velike napore za prehranjevanje prizadetega prebivalstva. Toda kakor je prebolela vse druge krize in boje, bo preživela tudi to. Delavska Rusija bo živela in se razvijala v mejah, kakor jih določa zgodovinski razvoj.

Ne pozabi, da je Proletarec odvisen samo od naročnikov. Čim več jih bo, boljši bo list in tim bolj bo zagotovljena njegova eksistenca. Širi ga!

Kadar poslušati človeka, ki razdira socialistično organizacijo, mu odgovori s tem, da se ji sam pridruži. Če si že član, ji pridobi svojega tovariša. To je najboljši odgovor rušilcem delavske sloge in delavske organizacije.

Politični svet -- politična stranka.

V socialistični stranki so o raznih posameznostih gotovo mogoča različna mnenja, ki lahko obstajajo drugo poleg drugega, tako kakor je vera privatna stvar posameznika in kakor se estetični ali etični nazori lahko križajo. Socialistična stranka ne sledi dogmatizmu rimske cerkve, ki se ne zadovoljuje z vero v Boga in v Kristusovo odrešeniško smrt, ampak zahteva od svojih članov, da sprejmejo absolutno vse za neomajno resnico, kar uči in diktira Rim, pa naj se to tiče neomadeževanega spočetja, papeževe nezmotljivosti ali pa protidarvinistične geneze.

Čisto naravno je, da mora biti socializem tolerant, ker ne bi sicer nikdar mogel ustvariti tistega mogočnega instrumenta, ki ga potrebuje za uresničenje svojih idej, namreč socialistične stranke. Socializem ni nikdar učil enakosti vseh ljudi in vseh glav; le najhudoobnejši ali pa najzabitejši nasprotniki, nesposobni, da bi razumeli razliko med enakostjo, mu podtikajo to.

Nazor, da bi morali vsi socialisti o vseh rečeh do pičice enako misliti in na vsako vprašanje od prvega do zadnjega enako odgovarjati kakor učenci v starokopitnih šolah, kjer se morajo učiti vse naloge dobesedno, da govore pri izpitu kakor papir, je otroški, že zaraditega, ker je taka zahteva nemogoča. Tudi je povsem nepotrebna; če veruje človek v posmrtno življenje ali pa ne, je za razvoj socializma popolnoma irelevantno; če se mu zdi mesna, ali pa vegetarijanska hrana bolj primerna, če mu bolj ugaja Zolova ali Tolstojeva literatura, če se rajši oblači najbolj priprosto ali pa najbolj po modi, je za socializem, njega napredek in zmago vseeno.

Ali tudi v rečeh, ki zadevajo naravnost v socializem, je neizogibno, da obstajajo in se pripuščajo nasprotna mnenja, ker se to ne bi moglo preprečiti nikakor drugače kakor z absolutizmom. S tem bi bil pa socializem sam pokopan. O taktičnih vprašanjih so imeli ljudje vedno razna mnenja; praksa prinaša na dnevni red nove probleme; izkušnje tudi včasih korigirajo prejšnje nazore.

Ljudje, ki so takoj nervozni, če slišijo kakšno mnenje, ki se ne vjema z njihovim, pa histerično kriče, da naj se tak "grešnik" izključi in ožigosa kot "izdajalec," so še zelo oddaljeni od socialističnega mišljenja. In če bi mogle njihove zahteve po brezpogojnem uniformiranju misli dobivati praktično veljavo, ne bi mogla biti socialistična stranka nikdar nič več kakor majhna, za proletariat in njegove cilje absolutno brezpomembna sekta, ki bi imela z vzajemnim izključevanjem toliko opravka, da sploh ne bi prišla do nobenega drugega dela.

Iz tega se seveda ne sme izvajati zaključek, da je vsakdo socialist, kdor pravi sam o sebi, da je socialist. Kristjan lahko smatra Jezusa za edinorojenega sina božjega, kakor rimski katoličani, ali pa odklanja njegovo božanstvo, kakor liberalni protestanti; ampak Papuvanec, ki si izrežlja svojega "Kovarja," da mu služi za vse duševne potrebe, ali pa ateist, ki taji boga, ni kristjan.

Socialistična stranka je skupina ljudi; kakor vsaka skupina, mora torej imeti nekaj skupnega, nekaj, kar mora biti skupno vsem članom, kar jih veže in napravlja iz posameznikov skupino, stranko. To so njena temeljna načela, njen program, njen cilj. Posebno velja to seveda za temeljna načela in za cilj, kajti tudi program se od časa do časa lahko izpreminja po pridobljenih izkušnjah in po izpremenjenem položaju, zlasti minimalni program, ki je merodajen za zahteve v sedanji družbi.

Če se n. pr. v kakšni deželi doseže zakoniti osemurni delavnik, tedaj ne bo socialistični program več vlačil zahteve po osemurnem delavniku kot nepotreben balast s seboj, ampak če pokaže razvoj tehničnih sredstev, da se delovni čas brez škode za resnične produkcijske potrebe lahko še bolj skrajša, bo stranka zahtevala šesturni delavnik. In kjer se doseže obširno poddržavljene industrijskih in prometnih naprav, bo določil program za njih obratovanje vse podrobnejše zahteve, kakor sedaj, ko je zahteva po poddržavljenju še neuresničena.

Med tiste točke, ki jih mora vsak član stranke priznati in ki morajo veljati za vse, spada ta, da je socialistična stranka politična stranka. Naloga te politične stranke je, da vodi razredni boj in privede proletarijat do zmage nad kapitalizmom.

Človek lahko stoji na podlagi razrednega boja in se lahko ogreva za poraz kapitalizma, pa vendar lahko odklanja politično stranko proletariata. Zgled nam dajejo anarhisti, četudi ne vsi, kajti med njimi je dosti takih, ki taje razredni boj. Nekateri ga priznavajo. Toda politično stranko in politično delo odklanjajo vsi; politika je enim nezmisljena igrača, drugim pa močvirje, iz katerega ne more priti nič drugega kakor korupcija. Korupcije je v politiki mnogo, tega nihče ne taji. Stranke, ki so na krmilu, vzdržujejo sistem, ki je podlaga korupcije. Ta sistem se mora odpraviti, pa bodo odpravljeni vzroki korupcije. Ta cilj ima socialistična stranka. Za člana socialistične stranke, ki je organizirana kot politična stranka, je pogoj, da priznava njen politični značaj in politično akcijo, ter da se udeležuje političnega dela.

Illinojska delavska federacija je na svoji konvenciji, ki se je vršila zadnji teden v Aurori, obsodila John F. Lewisa, ker ni podpiral Alexandra Howata v njegovem boju proti kansaškemu industrialnemu zakonu. Lewis, predsednik unije premogarjev, zavzema sovražno stališče napram Howatu in mu s tem otežkoča njegov boj zoper premogarske magnate in državne funkcionarje v Kansasu. Nazadnjaški delavski voditelji delajo občutno škodo unijam, pa so kljub temu izvoljeni z veliko večino, kadar jim poteče termin. Grajati take odbornike ne pomaga; članstvo je treba poučiti, kdo je in kdo ni pravi bojevnik za delavske interese.

Mehikanski predsednik Obregon je izdal naredbo, ki določa, da se smejo brezposelni delavci voziti po mehikanskih železnicah brezplačno, kadar iščejo delo. To je precej več, kot pa washingtonske konference za omejitev brezposelnosti, ki ne store drugega, kakor da izda nekaj dobrih nasvetov mestnim upravam, naj prično z javnimi deli.

“Znanje” slepomiši.

Včasih so ljudje s slabimi nameni toliko neprevidni, da nevede povedo, kaj so njihovi pravi cilji. Taki ljudje se nahajajo tudi okoli “Znanja.” Eni so pošteni, toda so zavedeni od tistih, katerim je revolucionarstvo le igra in nič drugega.

No, in par teh gospodov se je v zadnjih par izdajah “Znanja” obregnilo ob “Proletarca” in mu napovedujejo boj. To je važno in potrebno za revolucijo, kajti kakor hitro se “Znanju” posreči uničiti “Proletarca”, bo zavladala diktatura proletarijata. Ni potreben boj proti kapitalizmu; tega naj vrše socialisti. Kar je za nekatere izgubljenec pri “Znanju” potrebno, je boj proti “Proletarcu”, ki je kajpada kriv brezposelnosti, tiranije v Jugoslaviji, strahovlade v Indiji, vojne v Maroku itd. Morda je “Proletarec” odgovoren celo za sušo v Rusiji.

“Znanje” je “čista radniška novina”. Ko bo izdan nov besednjak, bo treba na kak način definirati, kaj pomeni “čista radniška novina”, kajti takih novin je mnogo. “Znanje” se prišteva k njim; “Radniška Borba” isto; “Jugoslovanski Svijet” je “glasnik jugoslovenskih radnika”. In če vprašate “Hrvatski Glasnik”, se bo zaklinjal, da je tudi on “čista radniška novina.” “Glas Naroda” je “glasilo slovenskih delavcev v Ameriki” in Zakrajškova “Edinost” je velik glasnik delavske razredne zavednosti. In tako bi lahko naštevati naprej in naprej, zato bo definicija res zelo težka reč.

Nekateri trdijo, da so čisti delavski listi le komunistični časopisi. “Znanje” ni organ komunistične stranke. Samo revolucionarno je — that is all! Da se nam ne bo očitalo laži, bomo citirali 23. števec Znanja z dne 10. septembra 1921, stran prva:

“..... Oni znajo i treba da znaju, da je “Znanje” list radničke prosvjete i solidarnosti, i da “Znanje” nije glasilo nikakove komunističke stranke. Ako ono iznosi istinu, tumači događaje i stvari istinito, to nikako ne znači, da ono radi za ovu ali za onu nezakonitu organizaciju.

“..... Ono je pod upravom radnika i za radnike. Njegova je zadaća da širi medju jugoslovenskim radnicama klasnu svijest i medjunarodnu solidarnost; da svuda i uvijek radnicama govori istinu. Ako ne bude moglo govoriti istinu, onda uopće neće govoriti!”

Vsak list trdi o sebi, da “iznosi istinu”. Zoti jev “Narodni List” se zaklinja, da piše samo čisto resnico, in izgleda, da mu verjame mnogo več hrvatskih delavcev kakor pa “Znanju”. Toda kljub temu verjamemo “Znanju”, da “nije organ komunističke stranke”. Tudi mi verjamemo, da ne piše za nikako nelegalno organizacijo. Če bi povedali to preje, bi imeli tudi s pošto nekoliko manj težav.

Članek, iz katerega smo povzeli prejšnje citate, nosi podpis “Upravni odbor Znanja”. V njem se apelira na hrvatsko delavstvo, naj se podviza v agitaciji za razširjenje Znanja. Čemu je bilo pri tem treba napadati “Proletarca”, vedo le ljudje, ki so zmašili tisti članek. Socialpatrioti, izdajniki in takih besed se lahko napiše na kupe. Ravno tako bi mi lahko pisali o socialšovinistih, provokatorjih, izdajnikih delavske solidarnosti, rušilcih socialistične organizacije in o zavajanju delavstva. Če en list, ki se prišteva k revolucionarnemu tisku, ne zmore drugega, kakor napadati socialistično organizacijo in socialistično časopisje, je to provociranje in izdajništvo delavske sloge. Vse

njihovo revolucionarstvo obstoji v izdajanju revolucionarnih letakov, s katerimi pa so že tudi prenehali. Max Eastman pravi (in o njemu se ne more trditi, da je "socialpatriot"), da so s temi letaki hoteli opravičiti nelegalno organizacijo. Kdor še ni prečital njegovega članka, ki je bil priobčen v zadnji izdaji "Proletarca", naj ga prečita. Kot pristaš komunistov biča "revolucionarne svetnike", ki niso storili ničesar za komunistično stvar v Ameriki, razun da so diskreditirali razredno gibanje med ameriškim proletarijatom. "Detinska bolezen" v radikalnem gibanju je zašla tudi v glave nekaterih ljudi okoli "Znanja", ki mislijo, da je zapopaden boj proti kapitalizmu v tem, da se napada socialistično stranko in njeno časopisje. In ravno pri "Znanju" bi lahko našli mnogo bolj hvaležnega dela. Dokler bo "Narodni List" imel cirkulacijo kakršno ima med hrvatskim delavstvom, ima "Znanje" dovolj posla, da iztrga to maso ignoranci, s katero jo obdajajo razni koristolovci.

V 33. številu "Proletarca" smo na napad v "Znanju" odgovorili na kratko sledeče:

"Znanje" nije glasilo nikakove komunističke stranke. Ako ono iznosi istinu, tumači događaje i stvari istinito, to nikako ne znači, da ono radi za ovu ili za onu nezakonitu organizaciju. Tako proglašava upravni odbor "Znanja" v izdaji z dne 10. septembra. V tem proglasu se zaletava tudi v Proletarca in ga imenuje "socialpatriotski list", dasiravno je Proletarec organ organizacije in stranke, katero marsikdo smatra za "nezakonitu organizaciju". Kakor je bilo preganjeno Znanje, tako je tudi Proletarec izkusil udarec železne pesti ameriške reakcije.

Upravnemu odboru Znanja bi svetovali, da lahko najde drugo besedilo za svoje apele, kadar kliče svoje somišljenike na pomoč Znanju.

Mi nismo nikdar izživali Znanja niti ljudi, ki se gibljejo okoli njega. Vemo, da ima list svoje težave, kakor jih ima Proletarec, vemo, da nam ni bil prijazen, toda držali smo se tolerance, kakor so se jo držali drugovi okoli Znanja, dokler ni bil izdan apel za pomoč.

Fraze, katere rabite, postajajo že smešne in sami priznavate fiasko svojega početja. Kljub temu nadaljujete z razdiralnim delom, dasiravno uvidevajo vsaj dalekovidnejši vaši ljudje, da boste morali v svojem delovanju iti na druga pota. Bodite pametnejši in prenehajte z zaletavanjem tja, kjer ni niti najmanj potrebno in niti malo priporočljivo."

Gospodje, ki imajo vodilno besedo pri "Znanju", so na gornji odstavek odgovorili na uprav demagogičen način. V izdaji "Znanja" z dne 15. oktobra so priobčili članek pod naslovom "Osjetili se pogodjeni", v katerem napadajo tudi "Proletarca". Citirali bomo del tega napada, da čitatelji vidijo, kako "delajo" revolucionarji pri "Znanju" za delavsko solidarnost:

"..... Socijal-izdajnički "Proletarec" se također "čudi", pa i on pita "Čemu to zadirkivanje, kad mi u vas ne diramo?" ("Znanje" je ta citat popolnoma falsificiralo! — Op. ured. Proletarca.) Vi u nas ne dirate! A zar nije dovoljna vaša izdaja, gospodo socijal-renegati? Zar bi ste još imali smjelosti javno istupiti protiv nas? Što vi u nas tobože ne dirate, to nije zato, što nas volite i što se slažete sa našim radom, nego zato, što ste vi danas "pokajnici", pak bi htjeli da bar jedan dio svojih zločina, koje ste počinili prema proletarijatu, okajete.....

"Znanje će pustiti "Proletarec" u miru kad "Proletarca..... nestane!"

Ta "vojna napoved" je smešna in otročja. Jugoslovansko delavstvo v J. S. Z. naj se vseeno veseli, kajti našel se je odrešenik v podobi "Znanja", ki ga bo rešil pred zavajalci. To se pravi, "Znanje" bo vodilo boj proti J. S. Z., in "Proletarec" toliko časa, dokler ju ne uniči. Potem pa bo svet odrešen, in vse bo dobro na zemlji.

Kaj je pravzaprav namen teh revolucionarnih di-tletantov? Nič drugega, kakor boj proti vsemu, kar se združuje v socialistični stranki. Sami niso bili v stan-u organizirati jake delavske organizacije. Razbili so še tisto, kar jim je ostalo po razdvoju, Palmer pa jim je pri njihovem razdiralnem delu pomagal. Posledica: Priznanje od strani komunistov, da so delali napake, katere mi lahko imenujemo izdajalstvo, Eastman in drugi komunisti pa jih lahko imenujejo napake, in vsled svoje zgrešene taktike niso mogli doseči drugega, kakor da so ustanovili dve napol mrtvi stranki, in da so oslabili socialistično stranko. Na kratko rečeno: Razbili so delavsko gibanje v Zedinjenih državah.

Toda nekateri prenapeteži še niso zadovoljni. "Razdirajmo naprej!", je njihovo geslo. J. S. Z., jim je na poti. Ko bi je ne bilo, bi lahko oni organizirali podobno organizacijo, ker bi jo porodila potreba. Toda sedaj je križ. Ker je J. S. Z., že tu, pa bi oni prišli s podobno "legalno" organizacijo, bi se marsikdo hrvatskih sodrugov vprašal, dali je bilo vse to, kar so nekateri gospodje delali zadnjih par let pravilno ali ne. In verjemite, da jih je že mnogo, ki niso čisto nič zadovoljni s starim generalnim štabom. Med hrvatskimi delavci je mnogo poštenih sodrugov, pri katerih je trezen razum več kakor pa sentiment. Kakor je bilo že preje omenjeno, ni uredništvo Proletarca izzivalo "Znanja", dasiravno smo bili natančno poučeni, da rujejo v svojih "podzemskih" prostorih proti nam. Toda udarce bomo odbijali s silo, ki koncem konca ne bo prav nič ljuba gospodom, katerim je zapopadeno vse "revolucionarno" znanje v puhlih frazah o social-patriotih, izdajniških radniške klase itd. Kaj pa pravzaprav delajo ti lomilci fraz? Nič drugega, kakor to, da se "dirajo" na vse pretege proti socialistični stranki, kateri so nekoč sami pripadali.

Na neki svoji seji so sklenili, da bodo pričeli izdajati slovenski "revolucionarni" list, ki pa, kakor "Znanje", tudi ne bo pripadal komunistični stranki, ki ne bo zagovarjal ničesar nelegalnega, kajti naloga mu bo napadati "Proletarca" in J. S. Z. Seveda je to legalno! Če bodo vprašali za podporo iz kapitalističnih fondov, jo bodo za ta namen najbrž tudi dobili. Ampak urednika nimajo; urednika, ki bi znal slovensko. Pa so umerili kopita za slovenske sodruga po sebi in rekli: Če mi pišemo za denar kakor se nam ukaže, zakaj ne bi tudi Slovenci? Vprašali so dva naša sodruga, če bi hotela prevzeti urejevanje slovenskega lista, ki bi ga pričeli izdajati. Seveda sta oba odklonila, kajti noben slovenski urednik, ki je res socialist, ne bo prevzel provokatorske vloge. Ako je kje kak Slovenec, zmožen urejevati list, ki nima prepričanja, razun za denar, lahko vpraša za službo pri "Znanju". Nič ne de, če je delal preje pri patru Zakrajšku ali kakemu drugemu podobnemu listu; glavno je, da bo znal dobro napadati J. S. Z. in "Proletarca." Prepričanja ne potrebuje drugje kot v denarni listnici.

Vsakdo, ki je pazno čital "Proletarca", bo priznal, da nismo dajali povoda za napade revolucionarnim "svetnikom" v nasprotnem taboru. Smatrali smo, da mora priti tudi v njihove vrste spoznanje, da so v delavskem gibanju le neznamen delček, ki ne pride v

družbi kot celoti niti v poštev. Najživejša vera, ne diktati, ne revolucionarni letaki, ne morejo izvršiti preobrata na način, kakor ga oni propagirajo. Mi smo mnogo pisali o zakonih razvoja. V resnici smo se trudili poučevati delavstvo in to bomo delali tudi v bodoče. Mi smo prepričani, da se bo tudi med hrvatskim delavstvom vrglo "revolucionarne svetnike" med staro šaro in se bo pričelo s pozitivnim delom. Da to zmorejo, so pokazali pri N. H. Z. Delo pri Zajednici je čisto drugačno, kakor pa ga propagirajo v svojih "katakombah". In če bi bili pričeli s takim delom nekaj let prej, bi bilo mnogo bolje.

Razredno zavedno delavsko gibanje v tej deželi mora biti organizirano v soglasju ameriških razmer. Poskušali so s tujimi modeli, pa ni šlo in tudi ne bo. Raditega je želja Eastmana in njegovih somišljenikov, naj se organizira neodvisna, legalna komunistična stranka. Če se ustanovi, jo bo zadela podobna usoda, kakor S. L. P.; životarila bo kot sekta, med masami delavstva pa ne bo našla tal.

Ce je edini namen teh čistih teologijcev boljše vizma razdiranje socialističnih organizacij, vrše skebski poklic, kakor je dejal ob neki priliki Meyer London. In kongresnik sodrug London jim je zagrozil, da se bo z njimi postopalo ravno tako, kakor postopa organizirano delavstvo s skebi v industrialnih obratih. To je tudi naš odgovor.

Monarhistične intrige.

Habsburški Karl še ni izgubil upanja v krono sv. Stefana. Pričel je že drugič svoj *coup d'état* z namenom, da si pripori ogrski prestol. Okoli 20. oktobra se je pripeljal z aeroplanom iz Švice v Oedenburg na Ogrskem, od kjer je pričel prodirati z armado dvanajst tisoč mož proti Budapešti. Pri begu iz Švice mu je pomagal knez Windisch-Gratz in drugi rojalisti. Grof Andrássy, ki podpira Karla v njegovem prizadevanju zasesti ogrski prestol, je baje dobil od jugoslovanske in romunske vlade zagotovilo, da ne boste nasprotovali povratku Karla na ogrski prestol. Motiv je v tem, da bo Karl močan branik proti republikanizmu.

Povratku Karla na prestol se najbolj upira Čehoslovakija. Češka vlada je protestirala pri zaveznikih vladah in pri ogrski vladi in grozi z oboroženo intervencijo, ako ne bo Karl v najkrajšem času izgnan iz Ogrske. Ako Čehoslovakija ne bo dobila pri tej akciji podpore male entente (Jugoslavija in Romunija), bo imel Karl lahko pot. Vlade v Parizu in Rimu sta baje naklonjeni povratku Habsburžanov na ogrski prestol in jim ne bo do delali ovir, razun, da bodo morda radi lepšega protestirale.

Vsa stvar je zavita v meglo intrig. Tajna diplomacija je s svojimi mahinacijami takorekoč podžigala Karla, naj se polasti ogrske vlade. Monarhistična propaganda za povratek Habsburžanov ima razpredene svoje mreže na Ogrskem, kjer je sedež, nadalje v Švici, na Hrvatskem, Slovaškem in v Nemški Avstriji. Radi enega bedastega Karla zopet teče kri. Čudno, da se dobi še sedaj dovolj ljudi, ki so pripravljeni umirati za gnile degenerirance, ki pripovedujejo o sebi, da so vladarji po milosti božji. Nič ni čudno. Duševno zaostalo ljudstvo veruje v vladarje in si domišlja, da mu je nemogoče živeti brez njih. Kakor smo rekli že neštokrat: Ni pravično napadati samo puhloglave, nade vladarje in njihove oprode ter kapitaliste. Ljudstvo, ignorantno ljudstvo je tisto, ki je krivo razmer

kakršne so. Ako bi bilo ogrsko ljudstvo zavedno, vsaj liberalno zavedno, ne bi lomilo kopja za aristokracijo in pijanca Karla. Ker ni, se mu klanja, mu poljublja roke, se valja pred njim v prahu in se oborožuje, da ga postavi na prestol, od kjer bo vladal svoje podložnike tako, kot podložniki zaslužijo. Toda pri tem trpi tudi inteligentnejši del ljudstva, ki se zaveda, da je čas podložništva minul. Edina pot, ki preostaja, je vzgoja in zopet vzgoja.

Noben Karl ne bo obnovil stare avstro-ogrske monarhije. Ta je prešla v zgodovino. Zastonj se mučijo ogrski grofje, kajti stara slava madžarskih magnatov se ne povrne. Zamanj molijo hrvatski župniki za "carja Karla". Vse, kar lahko dobe, je prelivanje krvi, kaos in anarhijo za gotovo dobo. In na koncu se lahko zgodi, da bo za nekaj desetletij vladal ohgrizeni ogrski državni kralj, kajpada po milosti božji.

Zanimiva je vest, da Jugoslavija in Romunija ne bosta nasprotni Karlu, če postane ogrski kralj. V slogi je moč. In kralji "drže skupaj". Če bo v Budapešti vladal kralj, bosta tudi srbski in romunski kralj sigurnejša svoje "službe". Da je oficijelni Pariz naklonjen Habsburžanom, je razumljivo. Reakcija ima v francoski buržvaziji prav sedaj mogočno oporo. Edini resen nasprotnik Habsburžanov so Čehi in pa socialisti v Nemški Avstriji. V Jugoslaviji in Romuniji socialisti niso dovolj močni registrirati uspešno opozicijo. Če bo Karl uspel, da se v Budapešti utrdi, bo v takih okoliščinah tudi ostal na prestolu. Liga narodov, kakor se imenuje, mu ne bo nasprotovala. Za Čeha pa bi pomenilo vojno z Ogrsko, ako bi hoteli pregnati Karlovo veličanstvo.

Da je Karlu mogoče uganjati te pustolovščine, je pripisati dejstvu, da so od padca Bela Kuna na krmilu rojalisti, ki sanjajo o obnovitvi Avstro-Ogrske pod vladjo Habsburžanov. V Budapešti se prične prvo dejanje. Tu si posadi Karl krono na glavo. Drugo dejanje bo pridruženje Nemške Avstrije k Ogrski. Tretje, Hrvatska s primorjem se pridruži avstro-ogrski monarhiji. Druge dežele pa se bo potem lahko podjarmilo. Ta igra bi se dala izvesti na odru, v praksi pa bo težavnejša. Če ljudstvo hoče še več take šole, naj jo ima. Druge poti tako ni. Kreпки može in fantje bodo padali v bitkah za vero, domovino in kralja, kralj pa bo lepo na varnem. Kadar ne bo več varen, pa na aeroplan in potem v zavetje kakemu aristokratu v Španijo, v Francijo ali pa v gostoljubno Švico.

Delavstvo, ki trdi, da ni potrebna samostojna politična akcija v socialistični stranki, se lahko uči sedaj, ko grozi izbruhnihi stavka železničarjev. Ves vladni aparat se postavlja na stran družb in proti delavstvu. Druga primera je Kansas, tretja je v W. Virginiji; in najde se jih v vseh mestih, sploh v vseh političnih uradih. Če jih kontrolirajo kapitalisti, so v njihovi službi. Ako bi jih kontrolirali delavci, bi varovali ljudske interese. To je jasno, ampak ne še dovolj za večino ameriškega delavstva. Socialistična propaganda ima še ogromno polje, ampak sedaj mora porabiti veliko energijo v obrambi proti "čistim revolucionarnim" elementom, ki v svoji "revolucionarnosti" ne vidijo drugega boja kakor borbo proti socialistični stranki. Napredek je zelo počasen. Kdor ne verjame, se bo lahko kmalo prepričal, ko bo videl, kako se kapitalizem utrjuje v Evropi. Ni druge poti, kakor vzgajanje proletarijata za socializem. Vzganjanje je počasno in zato je tudi napredek počasen.

Demonstracije proti ameriškim diplomatom v Evropi.

V francoskih mestih so se vršile velike demonstracije pred uradi ameriških konzulatov in poslaništvom v Parizu proti smrtni obsodbi Sacca in Vanzettija. Obsojena sta bila že pred dalj časom v Massachusettsu, ker sta bila obdolžena umora in ropu. Ameriško delavstvo vodi boj proti tej obsodbi že dalj časa, toda ni dobil večjega zamaha. Italijanska socialistična stranka je poslala protest proti obsodbi, ki je plod kapitalistične nestrpnosti proti delavskim agitatorjem. Komunistična stranka v Franciji je organizirala kampanjo protestov s pismi, in na poslaništvo v Parizu dežujejo številna pisma, v katerih se zahteva oprostitev obeh obsojencev. V nekaterih teh pisem so tudi grožnje in tako ima policija francoskih mest dovolj dela. Ameriški poslanik Herrick je prejel tudi bombo, ki je razpočila v njegovi rezidenci, toda poslanika ni bilo doma. Tudi nihče drugi menda ni bil poškodovan. Škode na pobištvu je po izjavi poslanika \$5.000. Marcel Cachin, urednik lista "Humanite" in komunistični poslanec v parlamentu, odklanja odgovornost komunistov za bombni napad in pravi, da je poslal granato najbrž kak vročerkvnež, ki je izrazil protestno agitacijo za svoj čin. Cachin je dejal, da je stranka res organizirala kampanjo pismenega protesta ameriškemu poslaniku, ne pa nasilnih dejanj. Pri demonstracijah v Brestu, ki ima komunistično občinsko upravo, je bilo pobitih nekaj oken na uradu ameriškega konzulata. Mestna uprava je potem izrekla svoje obžalovanje nad tem činom. Vsi ameriški konzularni uradi in poslaništvo v Parizu je močno zastraženo s policijo. Zastražena sta tudi ameriška poslaništva v Londonu in Bruslju.

Razprava proti Saccu in Vanzettiju je bila pristranska. Zagovorništvo zahteva novo obravnavo in obljublja doprinesti dokaze o nedolžnosti obeh obsojencev. Prizadeti krogi bi morali dovoliti novo obravnavo. Toda ravno v tem so težave, kajti sodniki ne razveljavljajo radi procesov, v katerih so bile izrečene obsodbe proti delavskim agitatorjem. Protest ameriškega delavstva proti obsodbi je bil neznanten in komunisti so apelirali na evropsko delavstvo, naj napravi primeren pritisk na ameriško vlado. Od tod demonstracije po evropskih mestih. Toda bomba, ki se je razpočila v stanovanju ameriškega poslanika v Parizu, in razbijanje šip na uradu konzulata v Brestu, je stvari škodovalo. Nestrpni vročerkvneži se ne morejo premagovati, da se ne bi zatekali k nasilnim dejanjem. In nasilna dejanja v obstoječi situaciji ne bodo napravila učinka, kakršnega delavstvo želi. Hujskanje je vedno škodljivo. Protest močne organizacije zavednega, inteligentnega delavstva bi nekaj zalegel. In le temu delavstvu bo šla zasluga za obvarovanje življenj obsojencima v Massachusettsu, če se mu jih bo posrečilo rešiti pred izvršitvijo smrtnih obsodb.

Kolumbovi vitezi se pripravljajo na slovesen sprejem maršala Focha, ki pride v Chicago 6. novembra. Katoliška cerkev je glasom Kristusovih nauk nasprotna ubijanju. Ampak na te nauke je že davno pozabila, mesto njih pa blagoslovlja orožje in vojake, kadar prično z morijo, in slavi generale, ako so slučajno katoliki. Daleč je prišla cerkev, zgrajena na Petrovi skali.

Življenjenznanstvo in socialna veda.

D. W. M. — F. P.

Kdor se je pečal z življenjenznanstvom ali biologijo, je moral priti do zaključka, da je ta veda temelj in predpogoj mnogim drugim študijam in vedam. Študiranje socialnih ali družabnih problemov brez vpoštevanja fizičnih, to je telesnih in duševnih strani pri človeku, kakršne ima po naturi, ne more biti uspešno. Stari nazori o življenju, temelječi na svetopisemskih tradicijah, so se izkazali v kompliciranem modernem življenju po večini preživelim. Zadnja vojna je 'odkrila' človeštvu vsaj eno veliko zmoto, to je, da so v skoraj dva tisoč letih takozvane krščanske civilizacije ostale vse tozadevne krščanske dežele daleč od tega, kar razumemo pod besedo *praktično krščanstvo*. Krščanstvo je danes bankrotno. Vzrok tega bankrota pa ne leži toliko v pomanjkanju dobre volje, kakor v dejstvu da krščanske doktrine na splošno niso nikdar sledile korakom napredka in vedi, in tako je bila večina dobre volje uničena s pridigovanjem lepodonečih doktrin, ne da bi se pri tem vpoštevale realne razmere, pod katerimi je ljudstvo živelo in iskalo resnične motive in čute na podlagi katerih je izvajalo svoja dejanja. Iz tega se da sklepati, da ako hočemo, da bo napredek resničen, ga moramo uveljavljati le s pomočjo znanja, ki nas na prvem mestu sili gledati dejstvom v oči, kakršna so, predno se odločimo upeljavati reforme. To veliko znanstveno gibanje se je bilo ukoreninilo v dobi renesance, ki je končala z dobo srednjega veka. Stopnjema se je prirodoznanstvo razvilo in je postalo sila, ki ji je bila odmerjena naloga, da preuredi svet in končno tudi človeško strukturo. Kajti ne glede h katerim političnim prepričanjem človek pripada, se v splošnem vsak strinja vendar v eni točki, to je, da se da družba vedno izboljšavati in da v tej smeri ni konca nikjer in nikdar; kajti če bi bil kje kak konec, bi ta konec pomenil konec napredka.

Razvoj prirodoznanstva je največji faktor, ki nam ga je razkrila zgodovina. Ob začetku opuščevanja starih potov srednjeveške ortodoksije je začel človek spoznavati, da je bil posajen na gotov planet sredi številnih drugih stelnarjih teles v vseirju. S spoznavanjem oblike našega planeta kot sveta, z velikanskimi zemljepisnimi odkritji itd., je začela veda razporejevati živalstvo in rastlinstvo. Polagoma je človek spoznal, da v vseirju ne zavzema osamljeno mesto, da ne zavzemlje osamljeno mesto niti na zemlji, temveč da spada v organični sistem življenjskih bitij, ki so razporejena v sesavce, zlasti tiste, ki spadajo v razred opic, med tem ko spadajo kopitarji, rogači, mesojedci itd., zopet v svojo vrsto sesavcev. To dejstvo je odkril že Linne. Moderna teorija o razvoju, potom katere je bilo dognano, da so se vse te vrste, vštevši človeka, polagoma in stopnjevaje razvile iz prednikov, ki so bili čisto različni, je naravno izvajala zaključke, da človek v tem razvoju ni nobena izjema, in da je človeška vrsta, kot nam je poznana, le oddelek razvijajočega se živstva iz kraljestva živali. Iz tega sledi logično, da mora biti veda o splošnih zakonih življenja in njegovih faktorjev, ki delujejo pri uravnavanju procesov razvoja, prvi in najvažnejši pogoj za razumevanje problemov, ki se tičejo človeka.

Razvoj sociologije, kot posebne vede o človeški družbi, je zelo tesno zvezan z razvojem življenjenznan-

stva ali biologije, ki ima nepretrgan vpliv na naše nazore z ozirom na politične probleme. Nobeno znanstveno geslo ni v splošnem bolj razglašeno kot je Darwinovo o "ohranitvi najposobnejših." V Nietzschejevih spisih in v teorijah raznih takozvanih eugenistov, različnih neo-darwinistov in pripadnikov, ki verujejo v "nadčloveka" ali "nadpleme," najdemo teorije, ki so gnane do ekstremnosti. Žal, da v splošnem ni opaziti spoznanja, da je pojmovanje o "ohranitvi najposobnejših" v biološkem smislu največkrat napačno. Sposobnost v biološkem smislu ne pomeni nič drugega kot zmožnost za obstanek kakorkoli. Sposobnost za obstanek v prirodi je samo označba ali termin za opisovanje dejstev, ki nam dokazujejo, da se bodo ohranili tisti organizmi, ki so s kakršnegakoli vzroka sposobni za ohranitev v razmerah, v katere so postavljeni. Mnogo organizmov se ohrani radi njihove izredno majhne oblike, drugi radi njihovih parasitnih lastnosti, tretji radi zavzivanja hrane, ki za druge organizme ni zavžitna; samoohrana najposobnejših vključuje tudi živali, ki so udomačene in so prišle v razmere, ki jim jih je pripravil človek, in ko so se jim prilagodile za obstanek. Zadeva najjačjih je v prirodi bolj izjema kot pa pravilo. Da ponovimo: sposobnost v biološkem smislu ne pomeni, da je kdo sposoben le za boj, temveč, da je sposoben za samoohrano. Resnica je seveda, da so gotove fizične lastnosti, brez katerih bi človek ne mogel prenašati neizogibnega trpljenja, ki izhajajo iz podnebja, hrane, trdega dela itd. potrebne. Družba mora torej skrbeti, da človeško telo ne pade pod nivo gotovih fizičnih ali telesnih sposobnosti. Toda zaključevati, da je naprimer vojna neizogibna, ker da je zakon boja za obstanek med plemeni, narodi in razredi enostavno v prirodi — je popolnoma napačno. Problem človeštva namreč ni v tem, da skrbi za gotov zarod, ki naj bi bil superioren, niti ne v tem, da dobi potom boja superiornost kako gotovo pleme, temveč enostavno: kako se ohraniti pod razmerami, ki so na našem planetu. Obrnivši našo pozornost na to vprašanje, postane problem človeštva čisto gospodarskega značaja. Kako morejo množice človeštva, vsak za se kot individuji, kakor ti in jaz, prizadeti z enakimi potežkočami, ohraniti samega sebe in nadaljevati primerno ekzistenco? To vprašanje se dotika treh problemov: Tukaj pride v poštev problem ljudstva. Rekli smo, da vsaka vrsta žvstev; rštevši človeka, teži za reprodukcijo ali razmnožitvijo vojeega organizma v daleko večji meri, kot pa se morejo razvijati pogoji za življenje. Ker je temu tako, mora biti človeštvu glavna naloga skrbeti za pota in sredstva za kontroliranje porasti stanovnikov ali svojega organizma. Drugi problem je problem živlenskih sredstev, stanovanja, obleke in drugih telesnih in duševnih potrebščin za posameznika in družbe kot celote. Vpoštevajoč dejstvo, da je hrana najvažnejši problem, nastaja vprašanje, kako pomnožiti produkcijo naravnih bogastev in zakladov. Problem produkcije živlenskih potrebščin — glavni biološki faktor ali činitelj — je v zvezi in se suče okrog potreb po delu, okrog splošne potrebe dela. Poleg tega vključuje to vprašanje dela še vprašanje uporabe bogastva, ki so le na roki. Ker je zemlja na našem planetu temeljni faktor vsi produkciji, bi bila skrajna uporaba zemlje, ki je tukaj, v prašanju samoohrane edina rešitev. So kraji, ki so preobljedeni, in so kraji, ki so še neobljudeni in zapuščeni. S tem v zvezi pride v poštev problem kolonizacije in naseljevanja. Jasno je, da če bi bilo obdelano več zemlje kakor jo je, bi bila dana

ekzistenčna možnost še mnogim. Naseljevanje bi se dalo izvesti do gotove meje s transportacijo potrebščin. Stabilnejša kolonizacija bi se dala izvršiti v nepregosto naseljenih krajih.

Tretji problem našega gospodarstva je kooperacija; z drugimi besedami organizacija dela. Potreba kooperacije ali združnega dela izhaja istotako iz fizičnih dejstev človeške nature in razmer. Pred vsem je treba jemati vpoštev dejstvo, da ni noben posameznik siguren svoje ekzistence za vedno, kajti vsak posameznik lahko vsak čas oboli, ali pa ga zadenejo druge neprilike, ki ga fizično onesposobijo za produkcijo. In pod razmerami, v katerih smo bili vzgojeni, ni mogoče nobenemu posamezniku nabaviti vseh živlenskih sredstev, ki jih potrebuje; toda če mu je omogočeno, da izvršuje nekaj za druge v zameno, dobi od njih tisto kar rabi a ne producira. To pride v poštev celo pri kolonizacijah. Časi neodvisnih farmarjev so minuli. Farmarji so v današnjih časih odvisni od strojev, semen in dobrih plemen za živinorejo, od obleke in celo od grocerije, od električne razsvetljave, od telefona, od avtomobilov in časopisov, kakor drugi razredi. V kratkem: odvisni so od mnogih drugih reči, ki pridejo potom drugih producentov v zameno od sirovine, ki jih producira farmar. Farmarija prinaša več, če se opravlja v večjem obsegu, ker se v tem slučaju človeške delovne sile nadomestijo s strojnimi silami. To je zvezano s kapitalom, vsled česar so farmarji odvisni od kapitala. Med tem ko je v prejšnjih časih mal farmar lahko razvil svojo farmo s svojimi lastnimi silami, je to pod modernimi razmerami produkcije nemogoče. Vsled tega so nastale združne farme neizogibne, in s tem pridemo do zaključka, da je treba individualne kolonizacije zamenjati s kolektivnimi ali organiziranimi kolonizacijami, kajti farmarstvo zavzema od dne do dne bolj industrialno obliko.

Poslužba življenjezanja ali biologije v razvoju človeške vrste ali njegovega organizma vsebuje torej 1., regulacijo v pomnoževanju človeškega porastka; 2., čim intenzivnejšo uporabo prirodnih bogastev, ki so že tukaj, in 3., uspešno organizacijo družbe, ki naj uravnava produkcijo in izmenjavanje izdelkov tistih, ki jih rabijo a jih ne izdelujejo, s tistimi, ki jih imajo drugi. To pomeni, da je treba vspostaviti socialistično družbo.

To so v biološkem smislu fizični pogoji človeške ekzistence na našem planetu. Iz dosedanjih izkušenj nam je jasno, da boji med posamezniki, rodovi, razredi, narodi in plemeni ne vodijo človeka do harmoničnega življenja, ki bi pospešila prizadevanje za uravnanje življenja po načelih, ki smo jih navedli v predležečem, ampak ga vsled nerazumevanja teh načel in zmot, ki izhajajo čestokrat iz napačnih bioloških zaključkov, od teh načel le odvrčajo in s tem oddaljujejo. Tudi taktični nazori so mnogokrat zamotani v te zmote, vsled česar bi se lahko reklo, da so si z napačnimi biološkimi zaključki v sorodstvu.

Mnenje, da začasno znižanje števila ljudi vsled vojne pomaga na splošno družbi, je tako utopistično, kakor mnenje, ki ga slišimo večasih od naivnih ljudi, da leži rešitev človeške družbe v "enakomerni razdelitvi" bogastva. Kar je potrebno je le stalna regulacija človeškega naraščanja v sorazmerju z možnostjo produkcije in garancija, da bo imel posameznik pri splošnem bogastvu svoj delež. V tako urejeni družbi bi bila dana možnost za prehrano gotovega števila

stalno onemoglih ljudi, ker bi večina producirala in je naravno, da bi družbe namesto da je vedno zadolžena in bankrotna, kakor je danes, delala z gotovim prebitkom.

S tem uvaževanjem pred našimi očmi je biologična veda za družabno vedo velepomembna.

Da ne posegamo v politični besednjak, ki nam pove, da se vrše vojne radi trgov, se prikazuje vojno vprašanje z napačnega pojmovanja biologičnih doktrin in se tolmači kot boj, ki je v soglasju prirode. Ideja o "ohranitvi najsposobnejših" se postavlja v napačno luč in vprega v službo plemenske superiornosti. Toda v doktrini "bratoljubja" se je boj zopet podcenjeval, resnične remedure so se pa ignorirale. Dobro je, da enkrat spoznamo, da je "bratoljubje" brez razrešitve gospodarskega vprašanja nemogoče. In to je zopet odvisno od biologije. Religioznim, kakor tudi političnim doktrinom je treba dati znanstveno podlago, podpreti jih je treba z dejstvi, ki izvirajo iz človeške nature, splošnih vzrokov in faktorjev o razvoju, namenu, ki so vsi vidni v naturi sami; če ne storimo tega, nam je vsaka jasna slika o namenu človeške družbe same in njenih najboljših metod za njen nadaljnji razvoj in napredek nepojmljiv in napačno razumljiv.

Razredni boji.

Nekdo je dejal: "Nehajmo z razgovorom o razrednem boju." Nekdo drugi je pa pripomnil: "Nadaljujmo." In neki nepristranski poslušalec je vprašal: "Kaj je razredni boj?"

To je vprašanje: "Kaj je razredni boj?"

Razredni boj je boj med gospodarji in delavci za reči, ki jih delavci producirajo. Želja, da nhamo z govorom o razrednem boju, pomeni toliko, kolikor želja, da naj nhamo govoriti o vremenu, o zimi in zimski obleki, o hrani in strehi, ženitvi, življenju, smrti in boleznih itd. Kajti razredni boj je vpleten v vse te reči.

Vse, kar vidimo danes: Stanovanja, železnice, vso hrano, obleko in druge življenske potrebščine, proizvaja delavski razred. Ves premog so nakopali delavci, ves les so posekali in speljali delavci, vsa semena za hrano so posejali in poželi, ko je dozorelo, delavci.

In sedaj nastane razredni boj vsled dejstva, da si prisvajajo gospodarji vse te reči, ki so jih delavci priredili, delavcem pa dajo malo napitnino v obliki mizerne plače.

Vzemimo primero: En premogar nakoplje za \$40 vrednosti premoga na dan. Lastnik premoga da premogaru \$8 v obliki plače in obdrži premog, ki je vreden \$40, kar pomeni \$32 nadvrednosti, ki si jo je prisvojil lastnik premogokopa. Razredni boj je torej boj za teh \$32 nadvrednosti, ki jo je ustvaril delavec, a si jo je vzel lastnik dela. Premogar, ki je nakopal premog, hoče več ali vso vrednost svojega dela, medtem ko mu daje delodajalec le \$8, češ da je še to sijajna plača za človeka, ki je produciral \$40 vrednosti na dan.

Vse življenje delavskega razreda je določeno na podlagi plače, ki mu jo daje delodajalec. Če more delavec dobiti iz onih \$40 \$12, je jasno, da si uredi svoje življenje na podlagi 12 dolarjev in ne na podlagi osmih. Če dobi \$12 na dan, živita lahko on in njegova družina v boljšem stanovanju, lahko kupuje boljšo hrano, se lahko oženi in nosi lahko boljšo obleko. Ka-

dar pride bolezen, lahko svojim otrokom preskrbi dobrega zdravnika in kupi dobrih zdravil. Njegovi dohodki določajo njegovo življensko stanje.

Razredni boj je v življenju delavskega razreda najbolj važen. Vsled tega tudi ni mogoče nehati govoriti o njem, tudi če bi hoteli. Kadarkoli vprašamo za večjo plačo, in čuti delodajalec, da jo bo moral dati, smo dosegli nekaj več tiste vrednosti, ki smo jo proizvedli, in smo pustili manj dividend za delodajalca. Na ta način smo bojevali nekaj razrednega boja.

Gospodarji zahtevajo nizke plače in dolge delovne ure, ker vedo, da pomenijo nizke plače in dolge delovne ure zanje več profita. Na drugi strani želi vsak delavec in delavka večjo plačo in kratek delovni čas, vzlic temu, da vedo, da zmanjšajo te zahteve delodajalčev profit.

Razredni boj je boj vsega delavstva z delodajalci za več in več — in končno za vse to, kar proizvaja. Boj nastaja vsled tega, ker nasprotuje kapitalistični razred z vsemi silami vsem zahtevam delavskega razreda za večje plače in znižanje delovnega časa. Kapitalistični razred ve, da ne bo, kadar se delavci organizirajo, ko obdrže vse, kar so proizvedli, več profita za izkoriščevalce delavstva.

Izobrazba, ki jo danes dajejo nižje in višje šole, kakor tudi vseučilišča, je določena na podlagi razrednega boja. Bogataši, posedujoči sloji, zahtevajo, da se vzgajajo otroci, in dijaki naj bodo zadovoljni in poslušni, enostavni mezdni delavci — in tako je celo izobrazba del razrednega boja. Kajti ta izobrazba zastopa interese posedujočih slojev tako daleč, v kolikor morejo ti sloji vplivati na izobraževalne zavode v deželi.

Profesor Scott Nearing je bil vržen s pennsylvanskega vseučilišča zaradi tega, ker se je drznil dijakom povedati resnico o nezasišanih razmerah v premogokopih in mlinih v Coloradu.

Vsaka institucija, tudi ako je proglašena za neodvisno ali svobodno, kakor je v navadi v tej deželi, zastopa interese ene nasprotujočih strani v razrednem boju. Vzemimo cerkev, državo ali vlado; postavoda-je, sodnike, policijo, armado in mornarico; šolo in tisk — vse to zastopa razred, ki jemlje to, kar delavci proizvajajo.

Skoraj vse socialistično časopisje skuša zastopati samo delavske interese v boju za večji del tega, kar delavstvo proizvaja, in za končno odpravo meznega sistema sploh.

Razredni boj gre torej dalje in dalje.

Vsak delavec želi, da dela manj in vsak delodajalec skuša pritiskati na delavca, da bi delal čez čas. Vsak delavec zahteva vedno, če le more, zvišanje plače. Posamezni delavci so imeli navado, da so sklepali z delodajalci pogodbe i njih prisiljevali na zvišanje plače. To je sedaj zelo redek slučaj; kajti industrija se je zadnji čas jako modernizirala in sistematično uredila, tako, da opravlja sedaj to, kar so prej opravljali posamezni strokovno izurjeni delavci, v vsaki večji tovarni ali mlinu, stroj, in posamezniki ne pridejo v poštev. Edini način, po katerem morejo delavci dobiti danes kaj od delodajalcev, je pot organizacije. Do pred nekaj leti se je boj med delavci in delodajalci sukal izključno o vprašanju za znižanje ali zvišanje plače, o skrajšanju ali podaljšanju delovnega časa. Toda danes se je že delavstvo v vseh naprednih deželah sveta začelo pripravljati in agitirati ter organizirati za večji boj proti kapitalističnemu razredu — ne več

Vojna.

Voltaire († 1778)

za skrajšanje delovnega časa in vprašanje plače, temveč za to, da bodo izdelki, ki jih producirajo mlini, tovarne, železnice in druga proizvodna sredstva last tistih, ki obratujejo.

To je razredni boj v večji meri, na katerem temelji danes vsako delavsko in socialno gibanje.

Nihče ne mara razrednega boja. Vsak inteligenten človek na svetu ga obžaluje.

Včasih je v kakšni deželi ali državi posedujočim slojem potrebno, da zapeljejo ali prisilijo delavce, da bijejo boje gospodujočih slojev. V tem slučaju jim pripovedujejo, kako je ta in ta boj njih boj, boj za njih končne koristi, ali ko je vojna končana, spoznajo delavci, da jih je kapitalistični razred speljal na led; izprevidijo, da so slej kakor prej primorani izdelovati potrebne in lepe reči za človeštvo, katerih pa niso deležni, ampak gredo v roke posedujočih slojev in da dobe oni zopet le napitnino v obliki plače. In zopet ne ostaja drugega kakor omamiti si oči in si podati roke z izkoriščanimi sotrpinami preko narodnih meja. In tedaj spoznajo pomen reka: "Delavci vseh dežel, združite se, vi ne izgubite drugzega kakor vaše verige."

Razredni boj bo divjal tako dolgo, dokler osvaja razred brezdelja reči, ki jih delavski razred proizvaja, in zato tudi ne morejo delavci ustaviti razgovora o razrednem boju. Kajti zadovoljnosti pri delavcih ne more biti tako dolgo, dokler ne spadajo reči, ki jih proizvajajo, njihovemu razredu.

Revolucionarji bodo odpravili razredni boj, ko odpravijo razrede. Kadar bodo tovarne in rovi, zemlja in prevozna sredstva, mlini in velike industrije imetek in pod nadzorstvom tistih, ki bodo obratovali, ko bo imel vsak delavec in delavka priliko delati, ne da bi bilo treba dajati od svojega dela profit brezdelnemu razredu, bo razredni boj odpravljen. Dotlej pa na razredni boj ni mogoče pozabiti.

Če bi prenehali z razrednim bojem, bi to pomenilo naenkrat manj plače in daljši delovni čas, tako dolgo, dokler bi ne onemogli in se zgrudili. Mi se moramo torej vsiljivosti delodajalcev upirati vedno in povsod. Nam vsem je znano, kako nalagajo gospodarji več in več dela in kako radi znižavajo plačo. Če nečemo, da bi padali v čimdalje večjo sužnost, moramo rebelirati. Razredni boj je upanje delavskega razreda. Nobeno drugo sredstvo nas ne reši. Samo boj, neprestani razredni boj na celi črti je tisto sredstvo, ki vzbuja nado, da dobi delavski razred svojo polno plačo za svoj trud in delo. Gospodarji ne popuste in ne dajo samovoljno ničesar. Nič ni ločeno od razrednega boja; vse, kar je v tem boju, se odigrava v korist posedujočih in na škodo neposedujočih; skupnih interesov med prvimi in drugim razredom ni.

Naša moč leži edino v organizaciji, v podpori vsega tega, kar služi delavskim interesom, pa naj bo to v katerikoli instituciji; v šoli, tisku, uniji ali stranki, ki zastopa in zagovarja interese onih, ki proizvajajo. Po podpori ene ali druge strani se spoznavamo. Tiste, ki podpirajo naše zahteve, smatramo za pristase, tiste pa, ki podpirajo zahteve kapitalističnega razreda, smatramo za svoje nasprotnike.

Razredna solidarnost, izobrazba in organizacija v smislu razrednega boja so edina sredstva, ki bodo osvobodila delavstvo iz meznega suženjstva.

Liste tu in v starem kraju, ki ponatiskujejo članke iz "Proletarca," prosimo, naj jih tudi kreditirajo "Proletarcu." Kar mi ponatisnemo iz drugih publikacij, tudi navedemo vir, kar je edino pošteno.

Kuga, lakota in klanje so trije najslovitejši deli tega podlega sveta. K pojmu lakota spadajo vse slabe redilne snovi, do katerih nas prisili pomanjkanje, da si svoje življenje, s tem da ga upamo ohraniti, prikrajšamo.

Pod kugo razumemo vse nalezljive bolezni, dva — do tri tisoč po številu.

Ti dve darili sta nam prišli od previdnosti. Vojno pa, ki družuje vsa ta darila, zahvalimo domišljiji tristo do štiristo oseb, razdeljenih pod imenom princev in ministrov po zemeljskem površju. In to je morda vzrok, radi katerega se imenujejo te osebe v teli-kih, posvetnih pisanjih božanstvena bitja.

Da vlačijo vojska za seboj neprestano kugo in lakoto, mora priznati celo njen najodličnejši hvalilec, ako je le videl izdaleka lazarete, ali šel skozi katerosibodi vas, ki je bila pozorišče velikih bojnih činov.

Nedvomna izbrana umetnost je to, ki kakor ta opustoši te dežele, uniči prebivališča in ugonobi od stotisoč mož letno povprečno štirideset tisoč.

To iznajdba so gojili najprej narodi, ki so bili združeni za svoj občni blagor. Narodno zastopništvo Grkov je n. pr. naznanilo Frigijcem in njihovim sosedom, da odrinejo z ladijevjem tisočero ribniških čolnov, da iztrebijo te narode, povsod kjer je to le mogoče. Združeno rimljansko ljudstvo je smatralo za koristno, da napade še pred žetvijo Vejece in Voljskice. In ko so postali Rimljani ljuti nad Kartaginci, sta se vojskovala ta dva naroda med seboj dolga leta na morju in na suhem.

Temu danes ni več tako. Rodopisec dokazuje princu, da izhaja on v ravni črti neposredno iz nekega grofa, čigar predniki so bili pred tristo do štiristo leti sklenili z neko hišo, ki je ljudem že izginila iz spomina, neko družinsko pogodbo; ta hiša ima dalekosežne zahteve na neko pokrajino, čije zadnji posestnik je ravnokar umrl na mrtvoudu. Princ pride torej s svojimi posvetovalci brez vsakih težkoč do sklepa, da pripada po božjem pravu njemu ta provincija. Pokrajina, ki je nekoliko sto milj odaljena, naj kolikor hoče protestira in naj ugovarja, da princa celo niti ne pozna, da ne čuti nobenega sla biti vladana od njega, in da je treba, da se dajo ljudem postave, priti vsaj do sporazuma; ti argumenti ne dosežejo princovega ušesa, njegovo pravo ostane neizpodbitno. Neutegoma si poišče veliko število mož, ki nimajo nobenega opravka, niti nimajo ničesar izgubiti. Obleče jih v surovo plavo platno, laket za sto desetvinarskih komadov, okinča njih kape z belimi motvozi, nauči jih v levo in desno, ter maršira z njimi nesmrtnosti nasproti.

Ostali principi slišijo o tem podvzetju, udeležijo se ga po meri svojih sil in preprežejo deželo še z večjim številom pristnih razbojnikov, kakršne so imeli v svojem spremstvu Džingiskan, Tamerlan in Bajazet.

Prav oddaljena ljudstva izvedo, da pride do izbruha in da je dana vsakomur prilika, da si zasluži pet do šest "sous", ako se hoče udeležiti. Kakor poljski delavci se delijo v dve gruči, ter se obvežejo tistemu, ki največ ponuja.

Te mase se med seboj razvnamejo, ne samo brez najmanjšega interesa na poteku, ampak ne da bi sploh vedele, zakaj se gre. Istočasno se bije pet do šest vojujočih sil; zdaj tri proti trem, pozneje dve proti šti-

rim, nazadnje ena proti petim. Vse se mrzijo med seboj v enaki meri, združijo se, zaporedoma medsebojno spoprimejo. Složne so samo v tem, da prizadenejo kolikor mogoče več zla.

Prečudežno v takem peklenskem podjetju je to, da blagoslovlja vsak morilski poglavar svoje zastave in kliče svečano božje pomoči, predno se odpravi da umori svojega bližnjega. Če ima vojskovodja pičlo srečo, usmrtijo samo dva do tri tisoč mož, tedaj zahvali Boga zato komaj vidno. Če mu je bilo usojeno ugonobiti deset tisoč z ognjem in železom, razrušiti mesta — tedaj doseže božja milost svoj vrhunec — in temu sledi precej dolgotrajni četverospjev, ki je so-bojevnikom neznan in je razun tega našpikan še z "barbarizmi". Ista pesem se razlega na ženitovanjih in na krstnih praznovanjih, na isti način kakor za pobijalce; in to je ljudstvu, ki slovi po svojih novih pesnitvah, še najmanj oprostljivo.

Povsod nastavlja posebno vrsto ščuvateljev, ki opevajo te morilske dneve. Eni so oblečeni v dolgi, črni talar, čez katerega visi kratek plašček; drugi so si nadeli srajco čez suknjo; nekateri nosijo tudi še površnik iz barvanega sukna vrhu svoje srajce. Vsi govorijo zelo dolgo. Sklicujejo se na to kar se je dogajalo nekda v Palestini, ob priliki kake bitke.

V ostalem letnem času deklamirajo ti ljudje proti grehu. Oni v treh točkah z antitezami (oporokami) dokazujejo, da postanejo dame, ki le nalahno s kamnom okrasijo svoja sveža lica, večni predmet neskončnega maščevanja Večnega; da sta "Polyeuktes" in "Atalia" (Raoinovi drami) hudičeva dela; da si človek, ki si da primesti v postnem dnevu na mizo za dvesto tolarjev rib, pribori svoj neizostalen blagor, in da revež, ki v istem dnevu zavžije za dva in pol "sou-sa" koštrunovine, gre neoporečno k vsem vragom.

V izmed pet do šest tisoč deklamacij te vrste se jih najde največ tri do štiri od nekega Galilejca, po imenu Massillona, ki jih dostojen človek čita lahko brez vsakega zaničevanja. Toda niti v enem takim proizvodu se ne drzne govornik upreti proti vojni, ki združuje v sebi vse nadloge in zločinstva. Nesrečni spokorni govorniki neprenehoma oznanjujejo proti ljubezni, ki je edina tolažba človeštva in edino sredstvo za njega vspostavo; toda oni molčijo o zaničevanju vrednih prizadevanjih, ki stremijo po njegovem uničevanju.

O Bourdrisue, sestavi si zelo hud svarilen govor proti nečistosti, toda nobenega ne proti mnogoobraznemu morjenju, proti temu roparstvu, proti splošni besnosti, ki uničuje svet. Združene hudobije vseh vekov in dežel ne bodo nikdar povzročile toliko gorja, nego en sam bojni pohod.

Usmiljeni dušni zdravnik, pet četrt ure kričiš čez šivankine ubodljaje, molčiš pa o bolezni, ki nas trga na tisoče koscev!

Moralni filozofi, zažgite svoja dela! Tako dolgo, dokler vodi razpoloženje peščice ljudi, da se tisoči naših bratov koljejo po zakonskem načinu, spada junaštvu posvečeni del človeštva k najzaničevanejšemu celokupne narave.

Kaj mi mar človekoljubnost, dobrot, vzdržljivost, milina, modrost in usmiljenost, če mi pol funta svinca, iztrejenega name iz daljave čestito korakov raztrga moje telo! Ako z dvajsetim letom izdihnem v strašnih mukah med pet do šest tisoč drugimi umirajočimi; ako moje oči, ki se v zadnje odprejo, vidijo rojstno mesto uničeno od ognja in železa; ako je zad-

nji glas, ki ga slišim, krik otrok in žene, ki puščajo pod razvalinami svoje življenje! In vse to radi namišljenih interesov človeka, katerega ne poznamo!

Najhujše od vsega je, da se dozdeva vojska kot neizogibno zlo. Ako natančno pogledamo, so vsi narodi molili Marsa. Židovski Zebaot je gospod vojnih trum. Ampak Homerjeva Minerva imenuje Marsa ljutega, blaznega, peklenskega boga.

(Voltaire, Dictionnaire philosophique.)

Wirthov kabinet v Nemčiji je podal ostavko. Vzrok je, da je bil kos Gornje Šlezije, ki je glasovala za pripadnost k Nemčiji, po Ligi narodov določen Poljski. V Nemčiji je povzročil ta sklep veliko burje in junkerji jo temeljito izrabljajo za svojo propagando. Na shodih so prisegali maščevanje Franciji in vsem sovražnikom Nemčije. Tako skrbi imperializem za netenje sovraštva med narodi. Zadovoljstva nikjer, pravičnosti ni, le sila vlada. Kdor je močnejši, tisti deli pravico, — pravico, kakor jo razume imperializem. In tako postaja jasnejše in jasnejše, da je edini socialistični proletarijat tisti faktor, ki bo edini v stanu vpostaviti družbo, ki bo pravična za vse, ki bo odpravila vzroke, ki povzročajo vojne in sovraštva med narodi. Toda proletarijat je treba šele vspostobiti za tako družbo, treba ga je vzgojiti, da bo postal odločujoča sila. To delo vrši socialistična vzgoja in propaganda.

Draškovičev slučaj se je ponovil tudi v Bolgariji. Vojni minister Demitroff je bil umorjen. Ubit je bil tudi njegov šofer in dva spremljevalca. Kdo je izvršil atentat, brzojavka ne pove. Če so ga povzročili komunisti, ali kaki agentje na račun komunistov, bo rezultat enak kakor v Jugoslaviji: progoni. Atentati se bodo dogajali, dokler se zatirani elementi ne bodo znali posluževati drugih sredstev. V Rusiji n. pr. so bili vpriporjeni atentati proti raznim višjim sovjetskimi uradnikom. Preje so bili caristični ministri in drugi visoki služabniki carizma izpostavljeni atentatom. Takrat je bila stvar razumljiva, kajti tiranija carizma je morala roditi atentate. V drugih razmerah pa delajo le škodo pravični stvari.

"Glasovi, ki se pojavljajo javno ali prikrito, da omejitev oboroževanja sedaj še ni izvedljiva, so glasovi imperialistov", je dejal ameriški poslanik Child v Rimu. Poslaniki navadno ne izrekajo takih mnenj in Child je v tem oziru izjema. Seveda so imperialisti za velike armade in mornarice. Ampak če bi poslanik Child nekoliko študiral obstoječi ekonomski sistem, bi prišel do prepričanja, da oboroževanje ne preneha preje, dokler se ne odpravi sedanjih družabni red in se ga nadomesti s socialističnim. Vsaka konferenca za omejitev oboroževanja je brezplodna, kajti četudi se napravi kak sporazum med velesilami, bo držal le toliko časa, dokler ne postanejo razmere v kapitalističnemu svetu tako napete, da zadostuje le iskra, pa se vžge vojni požar. Odpravite vzroke za vojne, pa ste odpravili vojno. Ta naloga je dana proletarskemu razredu.

Kongresnik Dyer je predložil protilinčarski zakon, ki določa težke kazni za voditelje druhal, ki vprizarjajo linčanja. Tak zakon bi bil potreben. Še bolj potreben bi bilo vzgajanje ljudstva, da se mu iztrebijo instinkti barbarizma, ki še tako bujno cvete posebno v južnih državah.

GLASOVI IZ NAŠEGA GIBANJA.

Dopisi.

NOV SOCIALISTIČNI KLUB.

Carlinville, Ill.—Te dni sem odposlal tajniku J. S. Z. ček za \$50.25, katera svota se je nabrala pri tujajšnjih slovenskih in drugih delavcih za ruske bednike. To je gotovo dokaz, da je med carlinvillskimi delavci za ruske trpine precej simpatije.

Pred kratkem sta bila v naši naselbini sodruga Copi in Besjak, oba iz Springfielda, Ill., ki sta želela, da se ustanovi socialistični klub. Sedaj jim lahko z veseljem naznanim, da se je njiju želja izpolnila, kajti imenikom darovalcev za ruski fond sem odposlal tajniku J. S. Z. tudi aplikacijo za Charter. Pristopilo je 12 članov. Gotovo je, da bo klub sedaj napredoval in da bodo člani naročili tudi "Proletarca". V Carlinville je precej naprednih slovenskih delavcev in tako upam, da se bo odslej večkrat kdo oglasil v "Proletarcu", ki je list vreden podpore vsakega delavca, ki stremi za osvoboditvijo izpod kapitalističnega suženjstva.

S socialističnim pozdravom, — Jos. Korsic.

MUNICIPALNI PROGRAM SOCIALISTOV V CLINTONU.

Clinton, Ind.—Socialisti mesta Clintona, Ind., zbrani na konvenciji dne 27. septembra 1921 so sprejeli sledečo platformo:

Socialisti mesta Clintona izjavljamo, da smo združeni s socialistično stranko države Indiane, Z. D. in s mednarodnim gibanjem.

Z ozirom na dejstvo, da je kapitalistični razred popolnoma organiziran v industrijskih in trgovskih vezah (Chambers of Commerce) in politično kot nevidna vlada v obeh starih strankah, kličemo delavskemu razredu, naj jih posnema na ta način, da organizira vse stroke dela v eno industrijsko unijo in politično v Socialistični stranki, ki je edina stranka za interese delavskega razreda.

Kandidati socialistične stranke mesta Clintona bodo storili, če bodo izvoljeni, vse, da se izvede sledeči municipalni program, ki ima namen modificirati razredni boj:

Mestno lastništvo in uprava:—prodaje premoga, mestnega tržišča, vodovoda, plina, ledu, električne razsvetljave in gonilnih sil, telefona, javnih kopališč itd.

Smo za izboljšanje mestnih del, ki imajo biti izvršena potom mesta brez umešavanja kontraktorjev.

Za izvajanje zakonov brez diskriminacij na podlagi pravičnosti.

Za gradnje in vzdrževanje dobrih cest.

Vsi delavci, vpisani pri mestu, imajo biti plačani po unijski lestvici.

Naredba ali ordinanca, ki naj uravna mestno mejo tako, da vključi v mestne meje tudi tovarne.

Poslužba vseh javnih poslopij za diskuzije o vprašanjih, ki se tičejo javnosti.

Pri nastavljanju potrebnih sil za uspešno izvrševanje mestnih zadev se bo vpoštevala edino zmožnost, ne glede na spol.

Delavci, ne pozabite, da je bila socialistična stranka edina politična stranka, ki je zagovarjala delavske organizacije, jim dajala pogon, vodila propagando za žensko volilno pravico in za skrajšanje delovnih ur. Socialistična stranka je edina politična stranka, ki stoji neomajano za ustavne pravice ljudstva.

Kandidati so sledeči: za župana: John Sims; za mestnega sodnika: Vern Bennett; za mestnega klerika: Mary Fogleson; za mestnega blagajnika: Donato Ballarini; za koncilmana *at large*: Victor Zupančič in George Barcus; za koncilmana v 1. wardi: John Panarazio; v 2. wardi Severino Pollo; v 3. wardi: Jesse Zeni, v 4. wardi Frank Schuman. Poročevalec.

V OBVESTILO.

Chicago, Ill.—Slovenski socialistični klub št. 1, JSZ, priredi, kakor navadno, tudi na letošnji Shvestrov večer domačo zabavo s primernim programom v dvorani SNPJ. Člani in somišljeniki naj si rezervirajo ta večer za novoletno zabavo našega kluba. Vstopnice bodo izdane koncem novembra in se bodo dobile pri članih kluba in v uradu Proletarca.

Na zadnji seji kluba je bilo sklenjeno, da se kmalo po Novem letu aranžira večjo prireditev z obširnimi programom. V pripravljeni odbor za to priredbo so bili izvoljeni sodrugi Owen, Tauchar in Aleš.

Naš klub bo skozi zimsko sezono priredil serijo predavanj. Kadar bo odbor dovršil potrebne priprave, bo članstvo obveščeno o podrobnostih.

Kdor se želi prigrisati v šolo za državljanstvo, katero bo obdrževal naš klub, naj to stori čimprej. Ko bo število slušateljev dovoljno, bodo obveščeni, kedaj se pouk prične.—Tajnik.

Debata med Scott Nearingom in Earl Dean Howardom.

Komur dopušča čas, naj se udeleži debate, ki se bo vršila v Ashland Auditorium, vogal Ashland Blvd. in Van Buren Str. med profesorjem Scott Nearingom in Earl Dean Howardom. Predmet debate:

"Ali mora delavstvo prevzeti direktivo vlade in lastništvo ter administracijo industrije, da jo ohrani in prepreči rušenje civilizacije?"

Sodrugi Scott Nearing, ki je bil svoječasno izključen iz vseučilišča Pennsylvania vsled socialističnih tendenc, bo v tej debati zastopal afirmativno stališče. Earl Dean Howard bo zastopal negativno stran. Debatu bo zanimiva in kdor more, naj jo poseti. Vršila se bo v nedeljo dne 30. oktobra ob 2:30 popoldne v gori označeni dvorani. Vstopnina pri vratih 40c; v predprodaji 35c.

Vstopnice se dobe v upravnishtvu Proletarca do sobote zvečer.

Ruski pomožni fond J. S. Z.

Prispevki za odpomoč ruskemu delavstvu, ki je izpostavljeno lakoti in umiranju.

VIII. Izkaz.

Carlinville, Ill.—M. Karanzi \$3.50; G. Copi \$1.50; po \$1: L. Ramovš, J. Novak, J. Spendal, J. Orešnik, P. Jesih, A. Blasich, M. Machek, J. Korsic, D. Paisoli, P. Durjavich, A. Cuder, J. Maroso, M. Kajtnar, S. Kasanovich, M. Novak, M. Mervosh, S. Kasanovich, J. Spiroff, D. Macheff, J. Ciganovich, J. Smith, G. Wetzel, J. Wetzel, J. Dečman, J. Pogačnik in C. Kajtnar; po 50c: J. Novak, J. Jezernik, L. Parkelj, L. Pogačar, F. Volsh, J. Cokal, N. Kajtnar, R. Kajtnar, H. Graham, J. Zvir, L. Mahkovec, J. Tattou, R. Gregorich, F. Zimmerman, F. Mayank, C. Wandling, G. Tatalovich, J. Novak, J. Repovš, J. Šute, J. Graham, G. Fantilla, T. Yalinsky, J. Thomas, F. Sendner, M. Cowtuy, F. Pogornik; P. Georly 75c; po 25c: A. Yartz, A. Kochevar, L. Vozelj, J. Novak, V. Pirnar, J. Poglajn, M. M. Aldrich, S. Sinkovec, G. Kassa, J. Jarc.—\$50.25.

Breezy Hill, Kans.:—Društvo Prvi Maj št. 65 S. N. P. J. \$10; po \$1: M. Imperle, P. Loedler, M. Bernik, J. Home, J. Sluga, Mary Kodrich, K. Carnino, M. Lovrenc, Vida Podbevšek, P. Podbevšek, L. Bogataj, J. Albrecht; po 50c: F. Tisu, J. Vehovec, T. Buniah, A. Sinkovec, P. Kumar, J. Janežič, Katty Goller, S. Odrehowsky, F. Fyurn, J. Korčawsky, A. Strongemayer, V. Wanyssyk, J. Friderici, P. Buganzza, F. Gorš, A. Vettle, J. Vehovec, A. Marn, K. Murn, V. Čudn, A. Gantar, M. Mrakich, J. Zordani, J. Ponnico, G. Bury, J. Trupey, J. Kosmač, J. Massolini, V. Urankar; po 25c: M. Kuk, J. Massolini, P. Manigini, F. Štrukel, J. Pevc, Ana Jazbec,

Fany Topolovšek, F. Teršek, A. Blatnik, Helen Ulepič, L. Ulepič, Cristie Ojsteršek, A. Vrtnik, F. Krulc, J. O-mahne, J. Iglic, A. Gošče, F. Vehovec, J. Jordani, F. Sikole, J. Černe, J. Losec, J. Knez, A. Galar, J. Arh, A. Divjak, J. Zibret, F. Okorn, M. Kodrich, A. Govejšek, G. Posini, L. Steinhauer, J. Cremovšnik, M. Žaubi, M. Koza, A. Ozarech; F. Boštich 45c; A. Bart 35c; A. Bartol 25c.—\$46.50.

Cleveland, O.:—S. Bajec \$1.00.

Dawson, New Mexico:—Društvo Sv. Trojstvo od-sjek 29 N. H. Zajednice Illinois \$20; po \$1: F. Črnič, J. Konadina, D. Kučan, P. Matajija, I. Jartovich, S. Kanadina, R. Maricich, J. Pavlich.—\$28.00.

Popravek: V V. izkazu je bilo izkazano iz Cleve-landa J. Franceskin in G. Franceskin po \$5; prav bi se imelo glasiti Gusti Franceskin \$5; (J. Franceskin je dal \$5 "Proletarcu" v podporo, vsled česar je znašala tožadvena svota v V. izkazu namesto \$1,625.65 le \$1,-620.65.) Teh pet dolarjev je odšteto v tem izkazu za fond "Proletarca".

Izpuščena so bila v VI. izkazu imena darovalcev in svote iz Murray, Utah: Po \$1.: G. Mohorič in B. Pa-vičič; D. Pomjanovich 50c. Skupna svota iz Murray je bila pravilna.

Zadnji izkaz dne 15. oktobra.....	\$2,095.80
V tem izkazu.....	" 125.75

Skupaj do 22. oktobra 1921.....	"2,221.55
Odšteto vsled pomote J. Franceskina	5.00

Cistega do 22. oktobra.....	\$2,216.55
Tajništvo J. S. Z.	

Koncert Zarje v Clevelandu.

V nedeljo dne 30. oktobra ob 7:30 zvečer priredi v Božeglavovi dvorani socialistični pevski zbor ZARJA velik jesenski koncert z bogatim vzporedom.

Pevski zbor Zarja nas je že večkrat presenetil s svojimi dovršenimi nastopi. Tudi za nedeljski koncert je Zarja pripravila obširen program, ki bo nudil občinstvu obilo duševnega užitka in razvedrila.

Slovensko občinstvo iz Clevelanda in okolice naj poseti to priredbo v najobilnejšem številu in da s tem priznanje ljudem, ki se neumorno trudijo za povzdigo pevske umetnosti. Torej ne zamudite tega koncerta.

Tudi "Radnička Borba" se je oglasila.

"Radnička Borba" je čutila potrebo, da se je ob-regnila ob poročilo v Proletarcu o konvenciji jugoslo-vanskih eselpistov. Poročilo je bilo pošteno, nič zavi-to, in toliko dostojnosti bi morali imeti žurnalisti pri R. B., da bi to tudi priznali. S psovkami se odgovarja v beznicah. Če se prištevajo tja, jim želimo dober tek.

Kako se mora delati za industrialni unionizem, lahko razvidite iz člankov William A. Fosterja, pri-občenim v 719. in 720. štev. Proletarca ter v raznih drugih razpravah, priobčenih v Proletarcu. Da vi ne boste nikdar uspeli na način, kakor ga vpotrebujete sedaj, vam mora biti jasno. Kolikorkoli se je doseglo na polju industrialnega unionizma v Zedinjenih drža-vah, se je doseglo potom dela v unijah, ki obstoje in ne v sektah s par stotinami članov, ki so kaplja v ame-riškemu unionizmu. Poskušali ste vi in poskušala je I. W. W. Slednja je dobila v Moskvi dober nasvet, naj dela v unijah Ameriške delavske federacije za indu-strialni unionizem in ta pot bi bila priporočljiva tudi za vas.

Za članstvo socialistične stranke se ne bojte. Šte-vilo njenega članstva je še vedno večje kot vseh dru-gih "čistih revolucionarnih" strank skupaj. In ker se duhovi treznijo, narašča tudi število članstva ameriške socialistične stranke.

V polemiko, kaj je jezik in kaj dialekt, se sedaj ne bomo spuščali, ker nam primankuje časa. Tudi ni

važno, da bi o tem razpravljali. Popravili smo le na-pako, ki je bila narejena v poročilu vašega organiza-torja in to zadostuje.

Na druga natolcevanja za enkrat ne bomo odgo-varjali; se ne izplača. Vaš napev je vedno enak in no-ben učitelj vas ne more predrugačiti.

VAŽNO ZA ROJAKE V HERMINIE.

Socialistični klub št. 69, JSZ, zboruje VSAKO TRETJO NEDELJO V MESECU ob 2 popoldne v dvo-rani društva Frostomislec, št. 87, SNPJ.

Rojaki, pristopite k naši organizaciji, da s tem ojačate naše vrste.

Anton Zornik, Box 202, Herminie, Pa.

MILWAUKEE, WIS.

Seje slovenskega socialističnega kluba se vrše vsak drugi in četrti petek v mesecu v dvorani ILIRI-JA, 310 First Ave. — Ker se na klubovih sejah obrav-navajo važne stvari, je dolžnost članstva, da se udele-žujete sej. Pripeljite s seboj tovariše, ki se zanimajo za razredni boj in še niso v organizaciji.

John Kresse, 396—4th Ave.

DETROITSKIM SODRUGOM.

Prihodnja seja slov. socialističnega kluba št. 114, J. S. Z. se vrši 12. nov. (drugo soboto v mesecu), v klubovih prostorih na 1432 Ferry Ave. E. — Na dne-vnem redu bo več važnih stvari, ki se morajo rešiti. U-deležite se seje polnoštevilno in pripeljite seboj svo-je prijatelje. — Učvrščujmo našo postojanko s tem, da ji pridobivamo novih članov.

Organizator.

O VPRIZORITVI "ANFISE".

CHICAGO, ILL. — "Anfisa", drama v štirih de-janjih, spisal Leonid Andrejev". Tako se je glasil le-tak, ki je krožil med čikaškimi Slovenci zadnja dva tedna in naznanjal, da priredi slovensko dramatično društvo zopet nekaj, kar bo nudilo duševen vžitek. Ali bo obisk dober, zanimanje veliko? To so bila vpraša-nja, ki so krožila med tistimi, ki so z dušo in s telesom na delu za povzdigo slovenske dramatike v Chicagi.

Žal, da obisk ni bil tak, kakor je bilo pričakovati. Vzrok temu je bil brezdvomno krasen jesenski dan, ki je vabil ljudi iz mestnega turmula in z dimom prepo-jenega ozračja ven na razne posete. Če bi se bila igra vršila vsaj v mesecu decembru, bi bilo bolje — so mo-drovali nekateri, ki so že zdavnaj obljubili svojim pri-jateljem, da jih obiščejo, čim prenehajo jesenske plo-he in postane vreme stanovitno. In tako je prišel ta dan — nedelja, ko po cestah niso stale mlake, prime-ren za vasovanje. Toda vsi niso šli vasovat. To se je pokazalo v dvorani, kjer je priredilo čikaško drama-tično društvo "ANFISO", kajti prostori so bili vzlic lepemu vremenu prilično zasedeni. — Tukaj smo to-rej.

Anfisa, Anfisa; kaj neki bo to? Čudno ime, čuden naslov. Tukaj smo, radovedni kakor cigan o jutrnjem vremenu, zagrinjalo se pa niti ne gane. Na letaku sto-ji, da se prične igra ob 2. popoldne, sedaj je že tri, a zagrinjalo se še vedno ne zgane. Aha, nekaj mora biti za kulisami na robe. Morda nimajo šminke, morda ko-ga čakajo. Kdo ve? Sedaj je nekdo pokukal izza špranje pri kulisah, tam pri majhni votlini na zagrinjalu, ki ga je menda prežrla miš, oko se premika semintja. Prejkone gleda, koliko občinstva je že v dvorani. Saj res — vse skupaj je pozno, kakor za kulisami, tako tu-di z avdijenco. Bo že — počasi pa sigurno. Pred vojno so bili ljudje menda drugačni. — Sedaj je pol štirih.

Tam za kulisami se čuje nekakšno ropotanje in glas, ki je podoben komandi.

Aha, sedaj se prične. V gledišču ni takega ropotanja, to se pravi — ne sliši se. O, saj res, to ni gledališče, ampak dvorana. Ali vendar, nekaj podobnega bo. Je že; luči po dvorani so ugasnile, zagrinjalo se vzdiguje in tu pa tam prihajajo iz avdijske glasovi: pst, pst. Tk, tk, tk, se sliši po dvorani. Aha, to so stopicjanja otrok, ki iščejo v temi svoje stariše, da jih varujejo pred slučajnim "bavbavom", ki bi stopil nenadoma iz ognjeno žarečega odra . . . Igra se nadaljuje in gre svojo pot, dokler ne padejo junaki in junakinje, je igra taka, da morajo padati. Da vidimo . . . Je že — tam leži v zadnjem dejanju tak "junak", ime mu je Fedor Ivanovič Kostomarov . . . Še en pogled — leži, sedaj z belo rjuho odet, ki jo je prinesla in vrgla nanj Anfisa . . . "Kaj hočem, kaj naj storim?", upraša ihteča Anfisa starko, ki je bila prišla v sobo. "Da, kaj naj storiš, odgovori starka — vse je storjeno," in zagrinjalo pade . . .

Roko v roki, prste stisnjene v dlani, zadržujoč vdih, se vrnemo v duhu k prvemu dejanju in mu sledimo, primerjajoč dejanja za dejanjem, da si ustvarimo sliko, ki je vodila do tragičnega konca trmoglavca Fedor Ivanoviča Kostomarova. — Sedaj vemo, kaj je Anfisa . . . Iz poglavja v poglavje se pomicemo in vidimo, da je Anfisa nesrečna ženska, ki se strastno zaljubi v svojega svaka Fedorja Ivanoviča, moža njene sestre; ali on je ne ljubi, premagan je le za hip od njene udanosti. On išče namreč v ženski ideal, in misli, da ga je našel v njej. Toda naveliča se je in uprizar na krstni gostiji škandal, da se je na ta način odrese, kar se mu pa ne posreči. Pod pritiskom Anfisine udanosti izžene Fedor Ivanovič iz hiše svojo ženo in goste ter se pripravlja na beg z Anfiso. Nato pride Ninica, najmlajša sestra njegove žene ter ga moti in tudi premoti, da bi pobegnil z njo in pustil Anfiso na cedilu. Anfisa, ki je šla po nalogu Fedora v drugo sobo po liker, ga sliši in ga zadrži pri sebi z namenom, da ga zastrupi. Svoj namen doseže Anfisa okrog polnoči, ko zavzije Fedor strup, in se zgrudi mrtev pred noge Anfisi, ki jo je hotel bacniti od sebe, kakor je bacnil od sebe njeno sestro, svojo ženo. — Poleg njih nastopajo naravno tudi drugi karakterji, ki vsi osvetijo detaljno značaj glavne vloge, ki jo igra Fedor.

Kar se igralcev tiče je treba priznati, da so bile glavne vloge dobro razdeljene in tudi dobro igrane. Treba pa je povedati, da če ne bi bile tako razdeljene in tako odigrane, bi igra slabo izpadla, ker je bilo vmes več pomot, ki so jih delali igralci z manjšimi vlogami. Dobri nastopi glavnih igralcev so te nedostatke nekako izravnali. Čuditi se temu seveda ni; kajti samo 10 vaj so imeli — in 10 vaj res ne more biti dovolj za tako težko igro kot je "Anfisa".

Med igralci z manjšimi vlogami so bili taki, ki so prišli baje samo enkrat k skušnji, poleg tega pa sploh ni bilo nobene splošne vaje s kulisami na odru. Nekaj podobnega je bilo tudi zadnjič, ko je dalo dramatično društvo Cankarjevo dramo "Pohujšanje v dolini šentflorjanski".

Z močmi, to je z glavnimi silami, ki jih ima dramatično društvo danes, se brezdvomno lahko loti precej težkih iger — predpostavljeno seveda, da imajo igralci več vaj — več generalnih vaj (vsaj dve) s kulisami in z vsemi igralci na odru.

Dobro so igrali svoje vloge Mr. J. Olip kot Fedor Ivanovič Kostomarov, Mrs. Mae Molekova kot Anfisa, Mrs. Frances Tauchar kot Aleksandra Pavlovna,

žena Fedorova, Miss Marica Kraus, Ninica, sestra Anfise, Mr. Pogorelec in Mrs. Mary Kovač, stariši treh sestra in Mr. Godina, ki je imel vlogo Ivan Petroviča Tatarinova, kot odvetnik. Nelahka naloga je bila tudi naloga starke, ki jo je dobro izvršila Miss Mary Aučin. Manjše vloge so imeli Mr. Ratušnik, Mr. Možina in A. Kobal ter Petrič. Režiser je bil I. Molek.

Maske so bile dobro zadete. Pri glavnih vlogah nas je iznenadila Mrs. Molekova s svojo gladko govorico; to se pravi nič več ni bilo v njej tistih deklamacijskih stavkov, ki so se slišali pri Pohujšanju v dolini šentflorjanski. Človej skoraj ne bi vrjel, da je to mogoče. Da je to mogoče, je pokazala s svojim nastopom v Anfisi! kako je to dosegla, more vedeti le ona. Če bi vsi tako interesantno napredovali kot napreduje v svojih nastopih Mrs. Molekova, tedaj bi lahko Slovenci postavili v Chicagu "svoje gledališče". Seveda tudi drugi ne zaostajajo za korektiranjem svojih kretenj. Vsemu temu velja šola, šola, ŠOLA! In tisti, ki so dosigli pri svojih korekturah uspehe, vedo to najbolje.

Vzeto vse z vsem, je bila Anfisa igra, ki jo je treba smatrati za eno najtežjih, kar jih je odigralo dramatično društvo v Chicagu. Če jo dramatično društvo zopet priredi, in se ozira pri prireditvi na boljši čas kot je mesec oktober (najbolje bi bilo po zimi) ter imajo igralci poleg navadnih vaj tudi dve vaji s kulisami na odru, tedaj jo bodo brezdvomno igrali, kakor jo morejo igrati najbolje. — r.

Komercialna združenja zbirajo fonde za financiranje boja proti organiziranemu delavstvu. Železniške družbe so že dobile polovico bitke. Čikaško stavbinško delavstvo se nahaja v zelo kritični situaciji, kajti podjetniki so s premeteno taktiko potisnili delavstvo k steni. Pekovsko delavstvo v čikaških velikih pekarijah dosedaj še ni moglo izvojevati stavke, ki traja že več mesecev. Kompanije izjavljajo, da je odpor pekov zlomljen. In tako gre ta povest naprej po vsej deželi. To je šola, in nekateri se bodo iz nje vsaj nekaj naučili. Unijsko gibanje, tako kot je, ne bo uspešno, dokler se temeljito ne reformira in se postavi v boj tudi na politično bojišče v vrstah socialistične stranke. Kakor kapitalizem izpopolnjuje svojo organizacijo, jo mora tudi delavstvo. Obžalovati je, da je delavstvo pri tem delu mnogo počasnejše, kakor pa kapitalisti. Svojo počasnost mora drago plačevati.

Železniške družbe so se dobro pripravile poraziti štrajk železničarjev, ako sploh pride do stavke. Železničarsko delavstvo je razdvojeno; unije železničarskega delavstva, ki pripadajo Ameriški delavski federaciji, se sploh protivijo stavki. Na drugi strani izjavljajo odborniki bratovščin železničarjev, da nadaljujejo s pripravami za stavko, kompanije pa se smejejo v pest. Kar železničarsko delavstvo rabi, je industrialna forma organizacije. Ta ne bo prišla od zunaj, potem kake industrialne unije, kakor jo imajo eselpisti, ampak se mora poroditi od znotraj v obstoječih unijah. Ako železničarsko delavstvo ne napravi pravočasno koraka v tesnejše združenje svojih unij, bodo imele kompanije lahko delo zrušiti vse skupaj. Boljše bi bilo spremeniti formo unije sedaj, kot pa graditi novo unijo na razvalinah starih.

Ali je v vaši naselbini socialistični klub? Če ga ni, ga ustanovite. Pišite tajništvu J. S. Z. po informacije. Naslov: Jugoslav Socialist Federation, 220 So. Ashland Blvd., Chicago, Ill.

Dvoje svetovnih nazorov.

V svetovnem gibanju načel imamo dve glavni struji. V boju med staro in novo družbo se dandanes križa dvoje nasprotnih si, svet preobrazujočih nazorov: *krščansko in materialistično.*

Razlage materialistiškega svetovnega nazora so različne. Prva razlaga: Človek je brezpomemben atom v neskončnem vsemirju, pravtako nam je dano živeti, le majhen kosček velikega, neizmerne svetovja. Iz tega temeljnega prvotnega naziranja sledi, da je človeška volja in človeška zgodovina sploh zgolj proizvod razvoja, ki je vsemogočen in na katerega človek nima vpliva. To je filozofična plat materialistiškega svetovnega nazora.

Druga razlaga: Historični materializem priznava odločilno moč gospodarskih ali gmočnih razmer, stavi pa človeka višje in tudi njegovo voljo, trdeč, da vpliva ta volja tudi na smer razvoja.

Prva razlaga je priprosta in enostavna, druga komplicirana.

Filozofični temelj materializma je samo eden; novejša razlage materializma se opirajo zlasti na ekonomični determinizem, ki ga danes ni možno tajiti in ki ga moderni človek sprejemlje kot nauk razlaganja zgodovine.

Krščanski svetovni nazor pa uči, da ima človek prosto voljo, da torej ni zgolj produkt razmer, v katerih živi. To prosto voljo je človeku podelil Bog, da ima možnost si pridobiti dobro ali slabo življenje po smrti, ko oživi človekova duša. Omikanemu kakor tudi neomikanemu kristjanu je tedaj posmrtno, duševno življenje končni in edini cilj zemeljskega življenja, dočim je materialistu končni cilj človeškega dejanja in nehanja srečno življenje že na zemlji.

Temeljni nauk krščanstva je tedaj ta: Naše zemeljsko življenje je le prehodna doba v boljše življenje—v duševno posmrtno življenje.

Krščanski svetovni nazor ima—kakor vemo—odločno individualistiško tendenco, dočim materialistiški svetovni nazor pozna posameznika le kot del mase, del gibajoče se snovi.

Nastane težko vprašanje: Ali je to, kar nas uči krščanstvo, resnično, ali moremo verovati temu, da bomo vsaj po smrti bolje živeli?

Filozofični materializem to zanikava. Materialistiški nazor je lepo zaokrožen in reči se mora, da so njegove meje za svobodno življenje zelo ozke. Če vem, da ni Boga nad menoj, če vem, da sem le neznaten kosček materije, mi je svet, ki ga vidim, slišim, čutim—vse. Ta realni svet pa je majhen, omejen je človekov pogled v njem. Egoizem človeka, ki pozna le gmočne prednosti—v prvi vrsti—ostane človeku edini objekt razmišljanja.

“Big Bill” Haywood, bivši gl. tajnik I. W. W., je našel drug poklic. Iz Moskve poročajo, da mu je dala sovjetska vlada vodstvo za združno operiranje premogovnih polj v sovjetski Sibiriji. Načrt, ki je bil odan Haywoodu, določa, naj si preskrbi 2,800 ameriških premogorjev za operiranje rovov v kusnečki pokrajini v Sibiriji. Sovjetska vlada bo pošiljala les in druge potrebščine ter živila. Delavci morajo položiti garancijo, da bodo podvojili sedanjo produkcijo že prvo leto in ves premog gre vladi. Drugo leto si delavstvo pridrži 50 odstotkov produkcije premoaga, ki ga bodo smeli prodati in si nakupiti mašinerijo za nadaljno izboljšanje produkcijskega sistema.

Slov. delavska

Ustanovljena dne 26.
avgusta 1908.

podporna zveza

Inkorporirana 22. aprila 1909 v državi Penn.

Združena s Slovensko Narodno Podporno Jednoto.

CHICAGO, ILL.

GLAVNI URADNIKI:

Predsednik: IVAN PROSTOR, 6120 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

Podpredsednik: JOSIP ZORKO, R. F. D. 2, Box 113, West Newton, Pa.

Glavni tajnik: BLAS NOVAK, 2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

1. Pom. taj.: FRANK PAVLOČIČ, 634 Main St., Johnstown, Pa.

2. Pom. taj.: ANDREJ VIDRICH, R. F. D. 7, Box 4, Johnstown, Pa.

Blagajnik: JOSIP ZELE, 5602 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

Pom. Blagajnik: ANTON HOČEVAR, R. F. D. 2, Box 27, Bridgeport, Ohio.

NADZORNI ODBOR:

Predsednik nadzor. odbora: IGNATZ PODVAZNIK, 5315 Butler St., Pittsburgh, Pa.

1. nadzornik: SOPHIA BIRK, 955 Addison Rd., Cleveland, Ohio.

2. nadzornik: IVAN GROŠELJ, 885 137th St., Cleveland, Ohio.

POROTNI ODBOR:

Predsednik porot. odbora: MARTIN OBERŽAN, Box 135, West Mineral, Kans.

1. porotnik: FRANC TEROPČIČ, R. 1, Bonanza, Ark.

2. porotnik: JOSIP GOLOB, 1916 S. 14th St., Springfield, Ill.

VRHOVNI ZDRAVNIK:

Dr. JOSIP V. GRAHEK, 843 E. Ohio St., Pittsburgh, Pa.
Glavni urad: 2657—59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

URADNO GLASILO: PROLETAREC.
3639 W. 26th St., Chicago, Ill.

PROSVETA.

2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Cenjena društva, oziroma njih uradniki, so ujudne prošeni pošiljati vse dopise naravnost na glavnega tajnika in nikogar drugega. Denar naj se pošlje edino potem Poštnih, Expresnih, ali Bančnih denarnih nakaznic, nikakor pa ne potom privatnih čekov. Nakaznice naj se naslovljajo: Blas Novak, in tako naslovljene pošiljajo mesečnim poročilom na naslov gl. tajnika.

V slučaju, da opazijo društveni tajniki pri poročilih glavnega tajnika kake pomanjkljivosti, naj to nemudoma naznanijo uradu glavnega tajnika, da se v prihodnj popravi.

SODRUGOM V CLEVELANDU.

Seje socialističnega kluba št. 27, JSZ., se vrše vsako drugo nedeljo v mesecu ob 9:30 dopoldne in vsako četrto nedeljo v mesecu ob 2. popoldne v klubovih prostorih v Slov. nar. domu. Dolžnost vsakega sodruga je, da redno prihaja k sejam. — Tiste, ki simpatizirajo s socialističnim gibanjem, pa še niso pri sostranki, vabimo, naj pristopijo v naš klub in tako pomagajo pri delu za osvoboditev proletarijata. Prva naloga delavca je, da postane razredno zaveden. Pri tem pa vpoštevajmo geslo: “V organizaciji je moč.” —

Tovarna strupov.

Dobro znani ameriški zdravnik je rekel v članku, ki ga je napisal in je bil priobčen v zdravniškem mesečniku: "Naša telesa so tovarne strupov. Dovolj strupa se producira v človeškem telesu v času 24 ur, da bi nas umorilo, za slučaj, da bi se vsi odvodni kanali zamašili in postali ne delavni. Tako delikatni za naše zdravje in življenje so ti telesni strupi, da ne le eden, ne dva, temveč pet takih kanalov je potrebnih in preskrbljenih po naravi, da čistijo naš notranji sistem teh škodljivih zaostalih snovi: pljuča, koža, obisti, jetra in čreva. Ako ti organi prenehajo delovati popolnoma, tedaj produkcija zaostalih škodljivih snovi premaga odvajalna sredstva in vedno večja postaja množina ostankov, ki so nevaren faktor v mnogih ako ne v vseh boleznih." To vam dovolj jasno pove zakaj je Trinerjevo grenko vino tako koristno. Zdravje pomeni čisti život, in Trinerjevo grenko vino ga očisti in drži čistega. Odžene vse zaostale snovi iz prebavnih organov in vam ojača vse pretakojoči sistem. Ako ni-

mate Trinerjevega grenkega vina doma, tedaj si ga kupite še nocoj pri vašem lekarnarju ali trgovcu z zdravili kadar greste domov.

"Proletarec" je postal nevaren raznim jugoslovanskim žurnalom. "Znanje" se je pričelo zaletavati vanj, "Radnička Borba" ga posnema, "Edinost" jima sekundira, "Ameriška Domovina" se semintja obregne nad njim, po deželi hodijo "agitatorji" različnih kovov, ki nikdar ne pozabijo pripovedovati, kako nevaren list je "Proletarec". Da, nevaren je demagogom, ki pod krinko radikalizma zavajajo jugoslovansko delavstvo, nevaren klerikalizmu, kateremu vedno bolj izpodbija tla, nevaren koristolovcem vseh vrst in zato ima v vseh teh elementih ljute nasprotnike. To nam je v zadoščenje, da smo na pravih potih. Sodrugi, širite "Proletarca", kar bo najboljši odgovor na "vojne napovedi" nasprotnikov socializma.

Povej tvojemu prijatelju, da je v njegovo lastno korist, ako postane čitatelj in naročnik Proletarca.

ALI JE RELIGIJA PRENEHALA FUNKCIONI- RATI?

To je predmet debati, ki je izšla v posebni knjigi v založništvu Proletarca.

Cena 30c. Pri naročilih za deset ali več teh knjig damo 20% popusta.

Če le mogoče, jih naročite po več iztisov skupaj.

Naročajte tudi druge naše knjige in brošure. Naročila naslovite:

PROLETAREC,
3639 W. 26th Street,
CHICAGO, ILL.

VABILO NA

JESENSKI KONCERT

katerega priredi

Slovenski pevski zbor Zarja

V nedeljo, 30. oktobra, 1921

V Božeglavovi dvorani, 6006 St. Clair Av., Cleveland, O.

Pričetek ob 7:30 zvečer

PROGRAM

I. del

1. Zenin kos — J. Lahajnar.....mešan zbor
 2. Hrepenenje — O. Dev.....moški zbor
 3. Dreaming alone in the twilight—J. Moore, sopran solo,
poje, s spremljanjem na klavir in viloino, Mrs. Frances Susman.
 4. Veseli bratci — L. Pehar, koračnica s spremljanjem orkestra
.....moški zbor
 5. Pastirček — F. Gerbič, poje moški kvartet, gg. Frančeskin,
Belle, Cedilnik in Pleml.
 6. Slavček — J. Aljaš.....mešan zbor
- 10-minutni odmor

II. del

7. Vijolčni vonj — A. Nedved.....mešan zbor
8. Scherzando — E. Adamič.....moški zbor
9. Slabo sveča je brlela — Dav. Jenko, dvospev.....
.....Miss Emilija Koprivec in g. F. Mack
10. Dijaška — A. Nedved, tenor, solo poje g. Mack.....moški zbor
11. Planinsko dekle — A. Nedved.....ženski zbor
12. Svoboda.....moški zbor
13. Dobro jutro—Dr. A. Schwab—s spremljanje orkestra.....mešan zbor

Pri koncertu sodeluje orkester pod vodstvom g. Ivanuša.

Vstopnina 75 in 50 centov. Po programu sledi ples.

Pričakuj se vse ljubitelje slovenske pesmi. Slov. Pev. zbor "Zarja".

Severova zdravila vzdržujejo
zdravje v družinah.

Nervozne, oslabele žene,

ki trpe na bolečinah v križu, v bo-
kih ali na straneh, na senzaciji, ki
tlači človeka k tlom in dela v spo-
dnjem telesu težo, na glavobolu in
neredu pri naravnih funkcijah, do-
be od pomoč, ko vzamajo

Severa's Regulator

(Severjev Regulator). Priporočen
je za zdravljenje tistih posebnih
lastnosti neredov in hiranja, ki so
jim podvržene ženske. Dobite ga
pri svojem lekarju še danes.

Cena \$1.25.

W. F. SEVERA CO.
CEDAR RAPIDS, IOWA

Naročite!

Ali je religija prenehala funkcion-
irati?\$.30
Svetovna vojna in odgovornost so-
cializma80
Katoliška cerkev in socializem..... .30

Skupaj\$1.40

Ako naročite vse tri ob enem samo
\$1.00 za vse tri.

Izšla je nova knjižica **NAJNOVEJŠE
INFORMACIJE O DOBAVI DRŽAV-
LJANSTVA ZEDINJENIH DRŽAV.**
Vsakdo, ki želi postati ameriški držav-
ljan, bo dobil v tej knjižici vse potrebne
informacije. Poleg slovenskega ima ta
knjižica tudi angleško besedilo. Naro-
čila pošljite Proletarcu.

Ako si želite nabaviti knjige
socialne, povestne ali kake druge
vsebine, jih naročite od Proletarca.
Eventualni dobiček od prodaje
knjig se porabi za pokrivanje stro-
škov pri listu.

"THE MILWAUKEE LEADER"

Največji Ameriški socialistični dne-
vnik.

Naročnina: \$6.00 za celo leto,
\$3.00 za pol leta in \$1.50 za tri
mesece.

Naslov: 532 Chestnut Street,
MILWAUKEE, WIS.

*Slovincem priporočamo
v posečanje*

KAVARNO MERKUR

3551 W. — 26th St.

(v bližini urada SNPJ., S.

R. Z. in Proletarca.)

Dobra kuhinja : : : : :

: : : : : Dobra postrežba.

KARL GLASER, imetelj.

John Plhak & Co.

1151-1153 W. 18th Street

Chicago,
Illinois.

Modna trgo-
vina. Velika
zaloga moš-
kih, ženskih
oblek, izde-
la n i h p o
n a j m o d e r-
nejšem kro-
ju. C e n e
nizke.

CARL STROVER

LAWYER

and

COUNSELLOR

133 W. Washington Street.
CHICAGO, ILLINOIS

Telefon: Main 3989.

Naročajte najboljši in najbolj raz-
širjen socialistični dnevnik v Ameriki

"THE NEW YORK CALL"

112 Fourth Avenue,

NEW YORK, N. Y.

Naročnino za dnevne in nedeljske
izdaje \$12 za celo leto; \$7 za pol leta;
\$4 za tri mesece; \$1.50 za en mesec;
samo nedeljske izdaje \$3 na leto.
Samo dnevne izdaje \$9 na leto; pol
leta \$5; en mesec \$1.25.

Kadar...

Kadar mislite na potovanje v
stari kraj;

kadar želite poslati svojim sta-
rekrajskim sorodnikom, prijate-
ljem ali znancem denar,

ali kadar imate kak drug posel
v starim krajem.

obrnite se na trdko

ZAKRAJSEK & CESAREK

70—9th AVE.

NEW YORK, N. Y.

Edini slovenski pogrebnik

MARTIN BARETINČIČ

324 BROAD STREET

Tel. 1475

JOHNSTOWN, PA.

FARME

V PINETOWN, NORTH CAROLINA

ZA POJASNILA PIŠITE:

A. H. SKUBIC & CO., PINETOWN,
N. Carolina.